

”Man måste beställa tolk...”

Om vad som är motiverande för föräldrar med utländsk bakgrund för att delta i teckenspråksutbildning.

Luz Solano

Examensarbete 15 hp
Utbildningsvetenskaplig
Magisteruppsats 15 hp
Vårterminen 2011

Handledare
Mats Granlund
Examinator
Ann-Katrin Swärd

Luz Solano

”Man måste beställa tolk...”

Om vad som är motiverande för föräldrar med utländsk bakgrund för att delta i teckenspråksutbildning.

Antal sidor: 34

Denna studie undersökte vad 17 föräldrar som deltog i TUFF-utbildning (teckenspråksutbildning för föräldrar) ansåg vara viktigt/motiverande för att delta i teckenspråksutbildning. Forskningsansatsen som ramar in undersökningen är aktionsforskning och undersökningens design är en mixad metodstudie där mätinstrumenten är enkät, intervju med hjälp av intervjuguide och utvärderingsblankett. Samtliga föräldrar som deltog hade en annan språklig och kulturell bakgrund än svensk och var anmälda till en alternativ utbildning som planerades och genomfördes som ett samarbete mellan SPSM (Specialpedagogiska Skolmyndigheten) i Västra Regionen, Nordiska Folkhögskola (anordnare av TUFF, teckenspråksutbildning för föräldrar) och Kulturföreningen ”mitt i det interkulturella mötet”, som förkortas m.i.m och har sitt säte i Göteborg.

Resultatet visar att det finns sex olika områden som bedöms som viktiga av föräldrarna för att delta i teckenspråksutbildning och att dessa omfattar sociokulturella och allmänna aspekter. Viktigast är att få teckenspråkundervisning som är anpassad till barnet/ungdomens situation och utvecklingsnivå, att få ta del av samhällsinformation som gäller personer i behov av teckenspråk (TSP) eller TAKK (Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation) och att få diskutera hur man bör göra med modersmålet med barn/ungdomar i behov av TSP/TAKK. I studien analyseras också om kursplanerna för den reguljära och den alternativa TUFF-utbildningen, i något avseende avspeglar de aspekter som föräldrarna anser är viktiga.

Sökord: föräldrar med utländsk bakgrund i behov av tecken, modersmål och TSP/TAKK, TUFF-utbildning och föräldrar med annan språklig och kulturell bakgrund, sociokulturella aspekter och föräldrainservention.

Postadress

Högskolan för lärande
och kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Gatuadress

Gjuterigatan 5

Telefon

036-101000

Innehållsförteckning

I Inledning

1. Bakgrund till valet av ämnet i uppsatsen.....1
2. Undersöknings syfte och forskningsfrågor 2

II Teoretiska utgångspunkter

1. Teckenkommunikation utifrån olika behov.....3
  - 1.1 Teckenspråk (TSP).....3
  - 1.2 AKK (Alternativ och Kompletterande Kommunikation).....3
  - 1.3 Tecken som alternativ och Kompletterande Kommunikation (TAKK) 3
2. Tidigare Forskning kring familjer med minoritetsspråk i behov av teckenspråk.....4
  - 2.1 Personer med minoritetsspråk som modersmål i behov av teckenspråk i andra länder.....4
  - 2.2 Familjer med minoritetsspråk som modersmål i behov av teckenspråk i Sverige.....5
  - 2.3 Sammanfattning av tidigare forskning om familjer med annat modersmål i behov av teckenspråk 7
3. Sociokulturella Aspekter som påverkar individens förutsättningar för utveckling och inläring.....7
  - 3.1 Betydelsen av vardagsmiljöer och familjens värderingar – Super & Harkness.....7
  - 3.2 Individuella och sociokulturella aspekter samspelar – Föreningen m.i.m 8
  - 3.3 Uppfostrings metoder, sociala konstruktioner och akulturation – Garcia & Magnusson.....9
  - 3.4 Viktiga sociokulturella faktorer för föräldrar med utländsk bakgrund.....9
4. Allmänna Aspekter som bidrar till en effektiv föräldraintervention.....10
  - 4.1 Föräldraintervention.....10
  - 4.2 Föräldraintervention och vardagen.....11
  - 4.3 Implementering av evidens i AKK användandet.....11
5. Sociokulturella/allmänna aspekter i kursplaner för TUFF-utbildningen.....12
  - 5.1 Föräldrar med ett annat modersmål i tidigare utvärderingar av TUFF-utbildning.....12
  - 5.2 Kursplaner för den reguljära och den alternativa utbildningen.....13

III Metod

1. Forskningsansats Aktionsforskning
  - 1.1 Metoder och strategier inom aktionsforskning.....14
  - 1.2 Aktionsforskning i den här undersökningen 15
  - 1.3 Den pågående förändringsprocessen och den här undersökningen.....16
2. Etik, trovärdighet och tillförlitlighet.....16
  - 2.1 Forskarrollen.....16
  - 2.2 Vetenskapsrådets etiska riktlinjer.....17

3. Undersökningens Design: Mixed Methods.....	17
3.1 Urval.....	18
3.2 Datainsamling och genomförande.....	18
3.3 Procedur för dataanalys.....	19
IV Resultat	
1. Integrerad analys av alla mätinstrument.....	20
1.1 Om respondenterna.....	21
2. Sociokulturella Aspekter	
2.1 Vilka sociokulturella aspekter anses motiverande/stödjande (alla insamlade data).....	21
2.2 Vilka sociokulturella aspekter anses motiverande/stödjande (enkätsvaren).....	22
3. Allmänna Aspekter	
3.1 Vilka allmänna aspekter anses motiverande/stödjande (all insamlade data).....	23
3.2 Vilka allmänna aspekter anses motiverande/stödjande (enkätsvaren).....	25
V Diskussion	
1. Metoddiskussion.....	25
1.1 Val av mätinstrument.....	26
2. Vilka aspekter tycker föräldrarna är motiverande för att delta i teckenspråksutbildning?	
2.1 Diskussion kring de sociokulturella aspekterna	26
2.2 Diskussion kring de allmänna aspekterna	27
3. Motiverande aspekter och kurplanerna för TUFF-utbildningen.....	28
3.1 Var i kursplanerna för utbildningarna förekommer aspekterna som föräldrarna anger?	
3.2 Tabell över kursplanerna.....	29
VI Avslutande ord	30
Litteraturförteckning	31
Bilagor	35

”Man måste beställa tolk...” - Om vad som är motiverande för föräldrar med utländsk bakgrund för att delta i teckenspråksutbildning.

I. Inledning

Inom ramen för mitt arbete har jag under de senaste tio åren hört personal från olika verksamheter säga att *”Man måste beställa tolk”* när det har diskuterats vad som är viktigt i mötet med personer med en annan språklig och kulturell bakgrund. Tolkens betydelse är odiskutabelt i ett sådant sammanhang men professionella språktolkars uppdrag är att så långt som möjligt enbart översätta det som sägs. Därför har jag känt mig illa till mods i de fallen då tolken tillskrivits någon slags superkraft som kan resultera i att 20 års vistelse i ett annat land kan trollas bort och 20 missade år i det nya landet kan trollas fram.

Frågan om vad som behövs för ett jämbördigt och givande möte för personer med en annan etnisk bakgrund som har anhöriga med funktionsnedsättning, har flera dimensioner och har varit aktuellt i mitt arbete och i min vardag.

1. Bakgrund till valet av ämnet i uppsatsen

TUFF är benämningen på den teckenspråkiga utbildningen som föräldrar till barn som behöver teckenspråk kan delta i. Det finns fem folkhögskolor i landet som är anordnare av TUFF- utbildningen (<http://www.dhb.se/id=70>).

Att tillgodogöra sig teckenspråk med svenskan som utgångspunkt när personen har ett annat modersmål är en komplex och utforskad process. Nordiska Folkhögskolan i Kungälv är en av fem utbildningsanordnare i landet och enligt utsago från ansvarig lärare har sedan 1997 drivits en särskilt utbildning för föräldrar med ett annat modersmål i behov av teckenspråk för kommunikation med sina barn.

Denna utbildning hade dock inte fungerat på ett tillfredställande sätt. I samtal med läraren för *”Tuff – utbildningen för invandrarföräldrar”* trädde fram en bild av föräldrar i krävande sociokulturella och ekonomiska förhållanden vilka hindrar dem från att delta i undervisningen. Läraren berättade att hennes roll omfattar även kurators, trafikinformatörens, medmänniskans, socialarbetarens och många fler eftersom familjerna i många fall har en begränsad kunskap *om* och kontakt *med* det svenska samhället.

Ett pilotprojekt för att genomföra och utvärdera en alternativ utbildning för föräldrar med ett annat modersmål än svenska, ägde rum under hösten 2010.

Satsningen initierades som ett samarbete mellan SPSM i Västra Regionen, Nordiska Folkhögskola och Kulturföreningen *”mitt i det interkulturella mötet”* (m.i.m). Samarbetet slutfördes inom ramen för utvecklingsprojektet *”TAKK för språket”* som drivs av föreningen m.i.m under perioden 2010-2013. Projektet kommer i sitt arbete med och för målgruppen att erbjuda anpassat stöd för föräldrar med ett annat modersmål som är i behov av AKK (alternativ och kompletterande kommunikation).

Utgångspunkten för samarbetet under hösten 2010 var arbetet med utvecklingsprojekt som föreningen m.i.m (mitt i det interkulturella mötet) har drivit med fokus på brukare och anhöriga med utländsk bakgrund.

Kulturföreningen m.i.m (mitt i det interkulturella mötet)

På föreningens hemsida står att m.i.m, mitt i det interkulturella mötet, är en ideell förening som arbetar för ett demokratiskt, fredligt och interkulturellt samhälle genom att förverkliga möten mellan människor med olika förutsättningar och bakgrunder. Föreningen har i mer än tio år arbetat med mångfaldsfrågor och en stor del av verksamheten har berört situationen för personer med utländsk bakgrund med funktionsnedsättning samt anhöriga med utländsk bakgrund. Arbetet som gjorts inom föreningen har lett till, och samtidigt tagit avstamp från, föreställningen om att varje människa har en kulturell bakgrund. Föreningen driver utvecklingsprojekt och arbetar med kompetensutveckling inom området mångfald (www.mimgruppen.se).

Behov av reflektion inom föreningen m.i.m (mitt i det interkulturella mötet)

Jag är verksam i föreningen m.i.m som planerade och genomförde den alternativa TUFF- utbildningen vilken ägde rum under hösten 2010. Jag är också mamma till ett barn i behov av tecken för att stödja sin kommunikation som har ett annat modersmål än svenska. Under våren 2010 diskuterade föreningens styrelse behovet att analysera genom vetenskapliga instrument delar av utvecklingsarbetet som har bedrivits i föreningens regi de senaste tio åren. Det arbetet har till stor del handlat om just bemötande av målgruppen personer med utländsk bakgrund med funktionsnedsättning och deras anhöriga. Förslaget blev att genomföra en fördjupad undersökning med stöd och godkännande av föräldrarna som skulle delta i den alternativa TUFF- utbildningen. Frågan som under en period hade funnits var om föreningens tysta kunskap kring bemötande av målgruppen kunde reflekteras och fördjupas. Som Campbell och Olivers har formulerat det, är vi mest aktivister som försöker förstå sina aktioner snarare än forskare som försöker vara där aktionen finns. (Oliver M., 1997).

Valet på vem som skulle göra undersökningen föreföll sig naturligt eftersom jag läste master- utbildningen i specialpedagogik och hade därför möjlighet att få det akademiska stödet som behövdes. Min roll i processen skulle vara dubbel och till en viss del kontroversiell: jag skulle bli utbildningsanordnaren tillsammans med andra medlemmar i föreningen m.i.m och med personal på Nordiska folkhögskolan; samtidigt skulle jag genomföra den föreliggande undersökningen. Den dubbla rollen som processen har inneburit har jag problematiserat och diskuterat i metodkapitlet under rubriken "Etik, trovärdighet och tillförlitlighet".

1. Undersöknings syfte, forskningsfrågor och deltagare.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka vilka faktorer som föräldrar med annat modersmål än svenska anser är motiverande/stödande för att delta i teckenspråksutbildning.

Forskningsfrågor:

- a) Vilka sociokulturella aspekter anser föräldrar med ett annat modersmål än svenska är viktiga att ta hänsyn till i Tuff-utbildningen?

- b) Vilka aspekter tycker föräldrar är motiverande för deltagande i TUFF-utbildningen?
- c) Var i kursplanerna för den reguljära, respektive den alternativa TUFF-utbildningen förekommer eller omnämns aspekterna som föräldrarna anser vara motiverande?

II Teoretiska utgångspunkter.

1. Teckenkommunikation utifrån olika behov.

Det här avsnittet har för avsikt att förklara viktiga begrepp som kan hjälpa läsaren att förstå vilka olika sätt att använda tecken som finns. Genom förklaringarna nedan kan man förhoppningsvis få en klarare bild av vilken variation som finns när det gäller behov av teckenkommunikation.

1.1 Teckenspråk (TSP)

Svenskt teckenspråk (TSP), används oftast som första språk av personer som är döva. TSP är ett språk med egen grammatik och ordföljd. Svenskt teckenspråk är självständigt i förhållande till det talade språket och är ett visuellt språk som produceras med händer och ansiktsuttryck samt mun- och kroppsrörelser. En viktig skillnad mot talat språk är att teckenspråk inte har ett skriftspråk. Teckenspråk är olik i olika länder (Norberg m fl. 2008:20, 27). Personer med dövhet anses vara tvåspråkiga i den bemärkelsen att man har svenskt teckenspråk som sitt första språk och svenska som sitt andra språk och då som personens skriftliga språk.

Med första språk menas språket som man väljer att kommunicera med i vardagen och med andra språk, ett språk som man också lärt sig att kommunicera med och som vanligtvis lärs in i den miljön där den talas. En döv person kan definieras som en person med en kulturell och språklig identitet som är förknippad med svenskt teckenspråk (Ibid, sid. 20).

Svenskt teckenspråk används också av personer som har en hörselskada. En hörselskada kan vara lätt, måttlig, grav eller fullständig och i samtliga fall uppstår situationer då man har svårt att kommunicera med omgivningen. Om personen har en grav hörselskadad har den svårt att kommunicera med andra enbart med sin hörsel och är beroende av sin hörapparat. Vid grav hörselskada utgör teckenspråk ett viktigt kommunikationskomplement (Ibid, sid. 25).

1.2 AKK (Alternativ och kompletterande kommunikation)

Alternativ och kompletterande kommunikation innebär att man använder andra vägar än talat språk för att kommunicera. Dessa vägar är komplement när talet inte är fullt utvecklat eller inte fungerar. Naturliga vägar till kommunikation är t ex kroppsspråk och gester. Gester som man gör med händerna kallas för tecken. Man kan också använda grafiska symboler eller bilder för att stödja kommunikationen. Gemensamt för all AKK är att det behövs ett omfattande stöd och ett långt tidsperspektiv för att kommunikationen ska kunna utvecklas. Man bygger kommunikation och språk tillsammans. Det finns inga enkla och snabba lösningar (<http://www.sokcentrum.se/index>).

1.3 Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation (TAKK).

Tecken som AKK- TAKK- är ett alternativt och/eller kompletterande kommunikationssätt för hörande personer med försenad eller avvikande språkutveckling. TAKK kallas ibland för "Teckenkommunikation", "Tecken som stöd (TSS)" eller "Tecken Till Tal". Tecken som AKK är inte detsamma som det svenska

teckenspråket, men bygger på användandet av dess tecken. Tecken används tillsammans med tal, som stöd vid språkutveckling, för att underlätta språkförståelse och lärande samt som ersättning för talat språk. Många barn, ungdomar och vuxna behöver fortsatt stöd av tecken som stöd för språkförståelse eller som komplement till talat språk under lång tid. TAKK lärns ut av logopedier eller specialpedagoger med kompetens inom kommunikation, språk, AKK och tecken (www.spsm.se, Jungheim, 2011; <http://www.sokcentrum.se>).

Sveriges Dövas Riksförbund skiljer mellan Svenska med teckenstöd och TSS. De menar att det främsta syftet med Tecken som stöd (TSS) är att förtydliga ett tidigare etablerat talat språk med och för personer som blivit döva eller fått hörselnedsättning i vuxen ålder. Metoden innebär att enskilda tecken ur teckenspråket används. Alternativ till tecken som stöd kan vara skrift (man skriver till varandra) eller i vissa fall att personen lär sig teckenspråk fullt ut (<http://www.sdrf.se/sdr/tmpl/standard.php?pageId=157&rid=0>) Sverige dövas riksförbund, 2009). Därför rekommenderar de användning av begreppet svenska med teckenstöd:

Vi rekommenderar begreppet svenska med teckenstöd i stället för förkortningen TSS, för att betona att det är svenska med stöd av enstaka tecken det handlar om och inte fulländat teckenspråk. Det finns många uttryck för svenska med teckenstöd, TAKK- tecken som alternativ kompletterande kommunikation, tecken till tal, tecken som stöd till talet, teckenkommunikation, tecken som stöd, TSS (Ibid).

2. Tidigare forskning kring familjer med minoritetsspråk i behov av teckenspråk.

Här följer ett avsnitt om internationell och inhemsk forskning samt litteratur som berör situationen för personer med minoritetsspråk i behov av teckenspråk.

2.1 Personer med minoritetsspråk som modersmål i behov av teckenspråk i andra länder.

Sverige är långt ifrån ensamt i behovet av att se teckenspråk i ett interkulturellt perspektiv.

I Belgien rapporteras olika sätt för att bemöta familjer med döva barn där det talade språket i hemmet inte är det samma som används i skolan eller i kontakt med rehabiliterings- instanserna. Det ena sättet innebär att skolan och ansvariga för interventionen ignorerar det talade språket i hemmet och man arbetar med barnet så som man gör med barn från enspråkiga hem. Det andra sättet beskriver några försök att använda samma tecken till det talade språket i skolan och till det talade språket i hemmet. Det som i dessa fall används är det som i Sverige kallas för TAKK eller STS (svenska med teckenstöd). I dessa fall rekommenderas att använda samma tecken eftersom dessa fungerar som en bro mellan de två olika talade språken. Oavsett vilken metod som används lyfts betydelsen fram av ett nära samarbete mellan skolan och familjen för att hitta ett gemensamt sätt (Gotzéns,1992:8).

En process som definieras som *biligüismo intercultural* har ägt rum i många länder i Latinamerika där ursprungsbefolkningen har olika språkliga och kulturella bakgrunder. Målet har varit att etniska minoriteter ska få rätt att lära sig både minoritets- och majoritetsspråken och använda dessa i vardagen. Grunden för den processen har varit ett erkännande både socialt och juridiskt av ursprungsbefolkningens språk och kultur.

Diskussionen är nu inriktad på att få samma erkännande för ländernas teckenspråk och för att personer som är döva och tillhör minoritetsspråken ska få förutsättningar för att bli tvåspråkiga, dvs. få ha teckenspråk som första språk och minoritetsspråk som andra. (Martinez, 2007; Cruz Aldrete, 2008).

Martinez, (2007) återger att i Venezuelas grundlag från 1999 finns inskrivet att målet med grundlagen är ett demokratiskt, protagonistiskt, multietniskt och multikulturellt samhälle. I ett land med ca 35 olika inhemska språk och dialekter och med en migration som har lett till användning av kinesiska, arabiska, spanska dialekter, portugisiska, tyska och andra europeiska språk, anser jag detta vara en bra juridisk och ideologisk utgångspunkt (Martinez, 2007) .

I Sveriges grundlag finns också fundamentet som behövs för att arbeta för ett interkulturellt perspektiv på flerspråkighet med erkännande för minoritetsspråk och andra kulturer:

...Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas(1974:152, kap1§2).

Vardagen där dessa ambitioner ska bli verklighet är dock komplex och livssituationen för föräldrar med utländsk bakgrund beskrivs ofta som krävande, präglad av utanförskap och med få möjligheter att påverka samhället man lever i (Ekblad & Jansson, 1998; Friberg, Jonasson & Malmsted, 2009; Stignäs Borg, 2007; Sarkari (red), 2008).

2.2 Familjer med minoritetsspråk som modermål i behov av Teckenspråk i Sverige.

Det finns inte forskning på avancerad nivå som specifikt behandlar situationen i Sverige för föräldrar med annat modersmål i behov av att lära sig teckenspråk. Det finns dock uppsatser, rapporter och litteratur vars innehåll kan ge en allmän bild om vilken situation personerna som ingår i undersökningen kan befinna sig i.

En uppsats från lärarprogrammet beskriver **döva invandrabarns möte med specialskolan** (Andersson, 2006). Enligt lärarna som intervjuas i studien är föräldrakontakten gällande invandrabarn i specialskola annorlunda och mycket krävande. Det svåra är att föräldrarna ofta inte kan något teckenspråk vilket leder till att två tolkar, en teckentolk och en språktolk, behövs för kommunikationen. En annan aspekt som påpekas är att föräldrarna ofta saknar kunskap om hur skolsystemet fungerar. Lärarna som intervjuas i studien anger att undervisningen påverkas av att familjen är invandrare, men det nämns däremot inte hur detta kommer till uttryck. De anger att skolan jobbar för att barnet ska få förståelse för sin familjs kulturella bakgrund men att den språkliga bakgrunden är svår att arbeta med eftersom modersmålsundervisning sällan förekommer på specialskolorna idag (Andersson, 2006:18).

I boken Mötesplats: Sverige- funktionshinder och kulturmöte återger journalisten Karin Van Dijk intervjuer som hon gjorde kring döva barn med föräldrar som bor i

Sverige och har utländsk bakgrund. Hon skriver om Mariam som har flera döva barn och som flyttade från en by där barnen blev retade av kamrater på grund av sin funktionsnedsättning och där kroppsspråket och egna påhittade tecken fungerade som kommunikations sätt. Mariam får frågan om vad som händer i invandrade familjer där föräldrarna är hörande och inte lär sig teckenspråk och hon svarar att det blir stora konflikter. Hon har kämpat mycket och lärt sig teckenspråk men berättar om bekanta föräldrar i skolan som inte kan något teckenspråk alls och om hur barnen när de blir äldre trivs bättre i sällskap av andra döva än hemma. Så här återger Vandijk Mariams ord:

...Min väninna som inte kan läsa, har försökt lära sig teckenspråk. Men på kursen använder de en bok, och eftersom hon inte kan bokstäverna kan hon inte läsa orden som står där. Nu har hon gått tre veckor och hon har inte lärt sig någonting... (Van Dijk, 2002:156).

Van Dijk träffar också Bengt som är lärare på högstadiet och döv sedan födsel och hon undrar hur många invandrare som orkar med att lära sig båda svenska och teckenspråk. Bengt svarar att de på hans skola inte är så många och att man ofta behöver ha båda sorters tolkar när föräldrarna inte heller kan svenska. Han beskriver kontakten mellan de här föräldrarna och deras barn som speciell och tillägger:

De kommunicerar efter vissa regler som de har utvecklat tillsammans hemma. Jag är tveksam till om de har några djupare diskussioner. Pratet är ytligt och begränsat...att liksom sitta och koppla av och slösnacka och prata om vad som helst, det tror jag inte de gör (Ibid.sid.157).

När Van Dijk frågar hur aktiv skolan är i att försöka få föräldrarna att lära sig teckenspråk svarar han:

Vi förstår ju deras problem, att de har så mycket! Vi kan erbjuda dem det, /teckenspråket/ men känner att vi inte kan tvinga dem. De är välkomna hit. Vi försöker vara vänliga, tillmötesgående, försöker prata med dem så mycket som möjligt. Men de försöker ett tag och sedan ger de upp (Ibid.sid.158).

Kommunikation för livet, är en studie av dialog och samspel för elever med CI¹ i en hörselklass (Bergstadius, 2006). Den här studien delger jag på grund av att sättet att använda både teckenspråk, svenska och tecken som stöd till svenska som beskrivs i studien, påminner om vad de intervjuade föräldrar berättar om hur de använder sig hemma av teckenspråket som de lärt sig. Några pratar på svenska samtidigt som de tecknar, andra pratar sitt modersmål och tecknar medan några försöker använda teckenspråkens grammatik.

---

¹ Cocheaimplantat (CI)

Är ett hjälpmedel som genom elektrisk stimulering ger döva och hörselskadade möjlighet att uppfatta ljud. En mottagare opereras in under huden bakom örat och en sändare skickar ljudet till mottagaren. Elektroden i mottagaren stimulerar hörselnerven och en ljudupplevelse uppstår. Resultaten varierar mycket både internationellt och inom gruppen av svenska barn. Barnens utveckling av talförståelse samt ljud och talproduktion varierar efter några års CI-användning (Bergstadius, 2006).

Författaren beskriver att i en hörselklass sker undervisning vanligtvis på svenska med hjälp av tekniska hjälpmedel och med teckenspråk som ämne två lektioner/vecka. Eftersom studien gjordes med syfte att utveckla lärandemiljöer för elever med CI, bestämdes att eleverna skulle ha tillgång till förebilder för både svenska och teckenspråk. Till undervisning i klassen kopplades därför en döv lärare med teckenspråk som första språk som deltog regelbundet i undervisning. Författaren beskriver att kommunikationen i klassen mellan eleverna fungerade utan större avbrott eller missförstånd genom att eleverna använde både svenska, teckenspråk eller svenska och tecken som stöd. Språken användes simultant och eleverna blandade båda språkens koder utifrån nivån och förutsättningar i syfte att förstå varandra. Teckenförrådet och hur ofta var och en använde tecken som stöd varierade från elev till elev. Bergstadius berättar att många års övertygelse om det olämpliga i att blanda svenska och teckenspråk omkullkastades utifrån det hon observerade i klassen. Det rådde inte någon tveka om att begrepp på svenska befästes genom användandet av visuellt stöd i form av tecken (Bergstadius, 2006:32-33).

HRF, Hörselskadades Riksförbund, Skånedistrikt, genomförde under åren 2003-2006 ett projekt med syfte att undersöka hur hörselskadade/döva personer med utländsk bakgrund i Malmö informerades av berörda myndigheter och vilken information som målgruppen behövde. I projektets slutrapport beskriver projektansvariga att det finns ett stort behov av grundläggande information kring hörselskador och öronsjukdomar hos målgruppen som ofta saknar kunskap om vilken hjälp som finns att få från hörselvården. I rapporten beskrivs också ett motstånd till att bära hörapparat pga. rädsla för att bli stämplad som funktionshindrad. Detta leder i sin tur till att personer ur målgruppen ofta ignorerar sina besvär, skriver författarna. Så här beskrivs informationssituationen hos målgruppen för projektet:

Efter att ha informerat vid upprepade tillfällen ute i stadsdelen Rosengård kan vi konstatera att behovet av information även till personer som bott längre tid i Sverige är stort. Förvånansvärt många hade redan besökt sin vårdcentral men antingen fått fel diagnos eller inte kunnat förklara sina besvär korrekt. Efter detta hade man i de allra flesta fall ej sökt hjälp igen (Gerleman & Olsson, 2007:38)

Det är rimligt att anta att den avsaknaden av information som beskrivs i HRFs rapport inte enbart gäller de som har hörselskador/döva som kommer till Sverige utan också anhöriga till hörselskadade eller döva som har vuxit upp i ett annat land och saknar kunskap om hur stödet i Sverige ser ut.

2.3 Sammanfattning av tidigare forskning om familjer med annat modersmål i behov av teckenspråk.

Den internationella och inhemska forskningen som redovisades under avsnitt 2.1 och 2.2 bekräftar att familjer som har ett minoritetsspråk som modersmål och som är i behov av teckenspråk är i en utsatt situation. Bristande kunskap om hur samhällets stöd är utformat, låg närvaro på kurser där teckenspråk lärs ut och en försvårad kontakt med instanserna som ska stödja barn/ungdomar som har hörselskador eller är döva, ser ut att återkomma i olika delar av Sverige. Forskningen som återges tyder på att den kulturella och den språkliga identiteten bör erkännas och bekräftas för att stärka familjemedlemmarna men i stället missar många viktig information och möjligheten att lära sig av både svenska och teckenspråk uteblir. Föräldrarna behöver motiveras/stödjas

till att komma på teckenspråkkurs och lära sig deras barns sätt att kommunicera. Vad kan då vara motiverande och stödjande för föräldrar med ett annat modersmål än svenska?

3. Sociokulturella aspekter som påverkar individens förutsättningar för utveckling och lärande.

Den första forskningsfrågan handlar om att få veta vilka sociokulturella aspekter som anses vara viktigaste för föräldrarna som deltar i undersökningen. Därför har föräldrarna tillfrågats om detta. Bakgrunden till frågorna som ställdes kommer delvis från de teorier som presenteras nedan. I dessa teorier återges vad som påverkar individens förutsättningar för lärande och vilken roll det sociokulturella spelar i människans liv. Dessa teoretiska förklaringar representerar Super och Harkness (2006), Föreningen m.i.m (2006, 2009) samt Garcia och Magnusson (2000).

3.1 Betydelsen av vardagsmiljöer och familjens värderingar

Super och Harkness (2006) poängterar samspelet mellan individens psykologiska förutsättningar och den sociokulturella kontexten enligt Harty et al (2007). Denna teoretiska ram fokuserar på vardagliga handlingars betydelse för hur barnets utveckling kommer att se ut. Vad och hur föräldrarna gör i vardagen med barnet påverkar vilken typ av psykosociala färdigheter barnet kommer att utveckla samtidigt som föräldrarnas uppfattningar och handlingar bygger på kulturella ramar och modeller som föräldrarna bär med sig från sin egen uppväxt (Harkness at al, 2006:66). Hur uppfostran görs och uttrycks i vardagen beror på en kombination av både gemensamma nedärvda organiska förutsättningar och socioekonomiska samhälls-förutsättningar:

Children experience culture as it is practiced within their family's daily routine of cultural life. Cultural routines consist of activities children engage in mealtimes, bedtimes, family visits, chores, going to church, school, play, etc. (Benson & Leffert, 2001:1698).

Super och Harkness teori har öppnat väg för ett interdisciplinärt perspektiv med undersökningsmetoder från framförallt psykologi och antropologi. Med utgångspunkt i teorin har forskarna med framgång använt ”mixed methods” vilket har möjliggjort att observera olikheterna i individernas beteende inom och genom olika kulturella ramar. Detta kommer förhoppningsvis att bidra till att få kunskap som bygger på en helhetssyn om hur den kulturella bakgrunden påverkar människans utveckling (Harkness at al, 2006:67).

Forskningen har identifierat kulturella ramar exempelvis i föräldrars sätt att se på sina barn men samtidigt upptäckt kulturöverskridande sätt att se på barnet vid särskilda åldrar. Det har också varit möjligt att observera intrakulturella skillnader relaterade till psykologiska och individuella aspekter hos barnet men också skillnader som berodde på sociala faktorer i gruppen som undersöktes, så som föräldrarnas utbildningsbakgrund (Harkness at al, 2006:79).

Konkret handlar det sociokulturella perspektivet om vardagsmiljöer där barnet vistas och om vad som görs i dessa miljöer samt vilka tankar, värderingar och synsätt som är framträdande hos de som ofta tar hand om barnet (Harty at al, 2007:18).

3.2 Individuella och sociokulturella aspekter samspekar - Föreningen m.i.m

M.i.ms antagande om vad som utgör människans bakgrund och förutsättningar liknar Super och Harkness såtillvida att det också omfattar individuella och kontextuella aspekter. Enligt föreningen m.i.m är den kulturella bakgrunden individuell. Varje människa har en kulturell bakgrund som man agerar utifrån i vardagen. Den byggs upp och förändras så länge man lever och utgörs av:

Individuella aspekter (relaterade till personens närmiljö) som psykiska och fysiska förutsättningar, kön, sexuell läggning, familj, klasstillhörighet, utbildningsnivå, funktionsnedsättningar och tro.

Socioetniska aspekter – etnisk bakgrund (relaterade till det samhälle personen har levt eller lever i) som samhällets historia och dess politiska, religiösa, sociala och ekonomiska situation. Traditioner, seder, värderingar, syn på individ, familj, uppfostran, funktionsnedsättning samt rådande kunskapssyn (Solano, 2006:16).

Viktigt i den här definitionen är att poängtera att det är samspelet mellan socioetniska och individuella aspekter som avgör förhållningssättet som personen har inför olika situationer. Hur individen förhåller sig till den socioetniska bakgrunden beror i sin tur på individuella aspekter. Det viktigaste är inte att skaffa sig kulturkunskap utan att förstå vilket beredskap som kan behövas utifrån att personen som har växt upp i ett annat samhälle saknar kunskap om hur det nya samhället och dess regler ser ut (Ibid, sid 17).

I m.i.ms definition betonas viktiga sociokulturella aspekter såsom individens värderingar och uppfattningar när det gäller syn på funktionsnedsättning, familj, uppfostran och traditioner eller seder som finns i samhället som personen har vuxit i. Sociokulturella aspekter för m.i.m inbegriper personens erfarenheter, tankar och människosyn. M.i.m föreslår att organisationer och verksamheter bör vara beredda på att personen kan ha bristande kunskaper i svenska och om hur samhället fungerar. Vidare kan det finnas behov av att förklara begrepp som används och är viktiga i verksamheten samt verksamhetens värdegrund och målsättningar (Solano, red, 2009: 78-80).

3.3 Uppfostringsmetoder, sociala konstruktioner och ackulturation

Precis som i de teoriska tankegångarna som presenterats ovan, bekräftar Garcia och Magnusson (2000) vikten av att forskning ägnar uppmärksamhet åt personens etnicitet eller sociala tillhörighet. Garcia och Magnusson (2000) beklagar att dessa tankar endast tagits in i den teoretiska diskussionen men inte präglat interventionerna som erbjuds i praktiken. Som särskilt viktiga kulturella aspekter för barnets utveckling återges följande aspekter: uppfostrings metoder, föreställningar kring barns utveckling, rollfördelning i familjen och föräldrarnas tolkning av sitt och barnets beteende (Garcia och Magnusson, 2000:95).

Författarna påpekar också att den sociala konstruktionen av ofta förväxlade begrepp som kultur, etnicitet och ras också kommer att spela roll i barnets utveckling framförallt för att dessa påverkar omgivningens uppfattningar och reaktioner på barnet (Ibid. Sid 97). Författarna menar att professionella bör vara medvetna om att benägenheten att vilja behålla sitt modersmål samt familjernas insatser för att behålla sina föreställningar om barnuppfostran eller föräldrarollen varierar mellan familjerna. Denna variation beror

på graden av ackulturation som individen och familjen har. Om ackulturation skriver författarna:

Acculturation is generally defined as the extent to which an individual has maintained a culture of origin versus adapted to the new society's culture...its is crucial to take into consideration not just the child's ethnic, racial, or cultural group but also the child's and family's level of acculturation within the dominant mainstream society (Ibid. Sid. 99,110).

Som moderna sociokulturella parametrar för att bedöma graden av ackulturation beräknas individens självuppfattning, dess språkliga och sociala preferenser samt individens kulturellt betingade beteende eller attityder (Ibid. Sid 99).

3.4 Viktiga sociokulturella faktorer för föräldrar med utländsk bakgrund.

De presenterade tankegångarna uppfattar individen som påverkad av sin historia och av det sammanhanget som den finns i. Individens möjligheter kommer från förmågor och förvärvade färdigheter och erfarenheter. Om dessa tillvaratas för personens utveckling eller inte, är en fråga till dem som kan påverka samhällets rammar och till individerna som upprätthåller dessa rammar. Teorierna som har tagits upp ger en vägledning när det gäller vilka aspekter som är viktiga att tänka på vid föräldrautbildning eller när andra stödjande åtgärder behöver sättas in för föräldrar med en annan språklig och kulturell bakgrund.

Dessa aspekter kan sammanfattas så här:

- a) Betydelsen av att få kunskap om familjens vardag och deras tankar kring sin nuvarande situation som t ex aktiviteter som görs eller prioriteras. Medvetenhet om vilka tankar och värderingar som finns bakom föräldrarnas val gällande barnet/ungdomen som har funktionsnedsättning (Super och Harkness).
- b) Kunskap om föräldrarnas tidigare erfarenheter, syn på funktionsnedsättning, uppfostran, familj, traditioner och seder. Bristande kunskaper i svenska och behov av att få förklarat vad samhällets stödjande verksamheter gör och hur dessa fungerar. Samarbetsprocesser som kräver reflektion, flexibilitet och nya metoder (M.i.m).
- c) Kunskap om uppfostringsmetoder, föreställningar kring barnutveckling och rollfördelning i familjen. Omgivningens föreställningar och förväntningar på föräldrarna och barnet som bygger på sociala konstruktioner av etnicitet, kultur och ras. Familjens ackulturationsgrad som bl a inbegriper individens självuppfattning och dess språkliga och sociala preferenser (Garcia och Magnusson).

4. Allmänna aspekter som bidrar till en effektiv föräldrainservention.

Den andra forskningsfrågan handlar om att få en helhetsbild om vilka aspekter, sociokulturella och allmänna, som anses vara viktigaste av föräldrarna som deltar i undersökningen. Därför har föräldrarna tillfrågats om betydelsen av allmänna aspekter. Här nedan redovisas tidigare forskning gällande vad man bör ta hänsyn till för en effektiv föräldrainservention. Frågorna som ställdes till föräldrarna gällande allmänna aspekter är delvis påverkade av den forskning som redovisats.

4.1 Föräldraintervention

Enligt Granlund finns det tre typer av metoder för intervention: de som har direkt fokus på personen som behöver AKK, de som har indirekt fokus genom att de vänder sig till personens omgivning och de som innefattar både och (Granlund et al, 2008: 211).

I den här undersökningen jämför jag TUFF-utbildning med en föräldraintervention utifrån det faktum att den riktar sig till föräldrar som har behov av teckenspråk för sin kommunikation med sina barn just på grund av att barnet/ungdomen har en funktionsnedsättning. Förordningen om statsbidrag för teckenspråksutbildning skriver att:

2 § TUFF skall syfta till att ge föräldrarna sådana färdigheter

att de på ett funktionellt sätt kan använda teckenspråk i

kontakt med sina barn och därmed främja barnens utveckling.

1 § Statsbidrag lämnas enligt denna förordning för kostnader

för teckenspråksutbildning för föräldrar till barn som för

kommunikation är beroende av teckenspråk (TUFF)(Förordning, 1997:1158).

4.2 Föräldraintervention och vardagen

En studie gjord i Sverige omfattande 51 familjer visade att majoriteten av föräldrar som intervjuats gällande stödinsatser från samhället, upplevde att interventionerna är svåra att förena med vardagsfungerandet. Föräldrarna angav också att de saknar tillräckligt med emotionellt-socialt stöd (Folkö, 2005:15). Folkö skriver i sin studie att syftet med en föräldraintervention bör vara att åtgärderna vidmakthålls i vardagsrutinerna. Hon anser att en bra intervention ska:

- Svara väl mot genomförarnas värderingar och mål.
- Tillvarata de erfarenheter, kunskaper och färdigheter som genomförarna tillför sin omgivning vid genomförandet.
- Vara förenlig med de typiska rutinerna och dagliga aktiviteter i familjen.

Folkö hänvisar till Granlund et al (2005) och Gallimore et al (2005) som anser att experterna i stället för att erbjuda färdiga metoder kan skapa utrymme för familjens egen empowerment (egen makt) och att interventionen bör ta mer hänsyn till föräldrarnas uppfattning om barnuppfostran och typiska aktiviteter som barnet deltar i (Folkö, 2005:15). Folkö återger fyra aspekter som Weisner et al (2004) anser som viktiga för att familjen ska klara av att vidmakthålla interventioner i sina vardagliga rutiner:

- a) Familjen måste klara av balansen mellan resurserna och det som behöver klaras av i vardagen.
- b) Familjen behöver klara av balansen mellan tävlande intressen hos familjemedlemmar.
- c) Att välja rätt i vardagen ska komma från en djupare mening som bygger på moraliskt och kulturellt utmärkande värderingar
- d) Stabilitet över tid men med möjlighet att klara av förändringar.

4.3 Implementering av evidens i AKK användandet

I en forskningssammanställning gällande implementering av evidens i användande av AKK slår man fast att de första som använder AKK är föräldrarna vilket gör det

angeläget att utvärdera vilka effekter interventionen har i familjen (Granlund et al, 2008:207).

För att sammanfatta viktiga allmänna aspekter att utgå ifrån i planerig av föräldrautbildning, återges nedan några av slutsatserna som finns i forskarnas sammanställning:

- a) Ta hänsyn till rutiner och mönster som finns inom familjen och engagera dem i definierandet av målen med interventionen.
- b) Utvärdera effekterna av vad som görs med metoder som tar hänsyn till olika perspektiv i den totala utvecklingen: fysiska, psykosocial och kontextuella.
- c) Ta hänsyn till hur familjens sociala nätverk ser ut.
- d) Intervention måste vara kongruent i betydelsen att det måste finnas en korrespondens mellan åtgärderna och ett antal variabler som hänger ihop med individen och dess omgivning.
- e) En balans måste uppstå mellan interventionens mål, individens behov, familjens värderingar och möjligheter samt stressfaktorer som familjen upplever.
- f) Familjernas ska uppmuntras att hitta egna sätt att utveckla kommunikativa mönster som är flexibla och som kan fungera över tid (Granlund et al, 2008:207).

5. Sociokulturella/allmänna aspekter i kursplanerna för TUFF-utbildningen.

Den tredje forskningsfrågan i undersökningen är var i kursplanerna för den reguljära respektive den alternativa TUFF- utbildningen införlivas aspekterna som föräldrarna anser är motiverande. Därför anges nedan en kort bakgrund gällande tidigare utvärderingar av den reguljära TUFF-utbildningen.

5.1 Föräldrar med annat modersmål i tidigare utvärderingar av TUFF-utbildning.

I ”Förordningen om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar” står att syftet med TUFF är att ge föräldrarna färdigheter i teckenspråk som möjliggör kommunikationen och därmed barnens utveckling (Förordning, 1997: 1158,ändrad: t.o.m. SFS 2008: 1264).

Det står också att det är SPSM (Specialpedagogiska Skolmyndigheten) som beviljar statsbidrag till utbildningsanordnare samt svarar för uppföljning och utvärdering av TUFF.

I samma förordning står att utbildningen ska utgå från skolverkets fastställda ramkursplan (Ibid).

I utvärderingen av TUFF-utbildningen som gjordes av Skolverket 2004 redovisas att det finns kvalitetsskillnader mellan utbildningsanordnarna och att de utbildningsanordnare som får ett bättre omdöme, arbetar mer utifrån Skolverkets ramkursplan för teckenspråksutbildning. Det förefaller som om dessa utbildningsanordnare också har diskuterat och på ett mer medvetet sätt, arbetat fram en lokal arbetsplan (Skolverket, 2004).

I samma utvärdering anges att tillgänglighet till utbildningen varierar beroende på utbildningsanordnare och att den är beroende av föräldrarnas olika förutsättningar. Om föräldrar som kommer från andra länder fastställs:

...Invandrarföräldrarna är underrepresenterade i utbildningen och kraven på sekretess avseende vilka föräldrar som deltagit i landstingens introduktions-utbildning försvårar för utbildningsanordnarna att få kännedom om och orsaker till dessa föräldrars underrepresentation i utbildningen... (Ibid, sid. 2)

I en översyn som gjorts gällande teckenspråkets ställning återges brister som föräldrar som har gått TUFF-utbildningen anger i samband med utvärdering av utbildningen. Några av de påkallade bristerna är för få utbildningstimmar, dåliga möjligheter att följa äldre barns språkutveckling och avsaknad av påbyggnadsutbildning efter genomgången TUFF-utbildning (SOU 2006:54, sid.186). Gällande kvalitet och effektivitet av TUFF-utbildningen är utredarens förslag att se över fördelning av ansvar och uppgifter mellan Specialpedagogiska Institutet och Specialskolemyndigheten² (Ibid, sid.192).

Rörande föräldrar med utländsk bakgrund föreslår utredaren att SFI-undervisning integreras med teckenspråksundervisning då många föräldrar behöver lära sig svenska språket och samtidigt lära sig mycket av hur det svenska samhället fungerar:

Min bedömning är att det vore värdefullt om vi genom någon form av försöksverksamhet kunde vinna kunskaper och erfarenheter kring hur man organiserar en behovsanpassad verksamhet för gruppen utlandsfödda föräldrar med barn som kommer att ha det svenska teckenspråket som första språk (Ibid, sid. 193-194).

5.2 Kursplaner för den reguljära och den alternativa utbildningen

Som bilagor 1-3 återges Skolverkets ramkursplan för alla utbildningsanordnare av TUFF, den lokala planen som används på Nordiska Folkhögskolans TUFF-utbildning och kursplanen som var grunden för den alternativa utbildningen som ägde rum hösten 2010 i samarbete mellan TUFF-utbildningen på Nordiska, SPSM och föreningen m.i.m.

III. Metod

Syftet med denna studie är att undersöka vilka faktorer som föräldrar med annat modersmål än svenska anser är motiverande/stödande för att delta i teckenspråksutbildning.

Metoden i arbetet har definierats av undersökningens natur. Behov av förändring, användning av tidigare erfarenheter gällande målgruppen och deltagarnas egna åsikter och upplevelser har stått i fokus för undersökningen. En annan viktig aspekt som har påverkat undersökningens karaktär är att kunskapen som genereras genom den, kommer inom kort att omsättas i praktiken genom utvecklingsarbete som drivs med och för målgruppen. Förekomsten av alla dessa delar kan bättre motiveras och förstås genom den valda forskningsansatsen aktionsforskning.

---

² Numera sammanslagna till en myndighet: Specialpedagogiska Skolmyndigheten.
<http://www.spsm.se/Om-oss/Verksamhetsinformation/>

1. Forskningsansats Aktionsforskning

Begreppet aktionsforskning myntades av K. Lewin (1951), tysk gestaltterapeut. Han var verksam i USA dit han flydde undan nazityskland år 1934. Tillsammans med psykoanalytikern Moreno (1951) anses dessa båda vara grundare till de aktionsforskningsteorier som finns idag (Smith, 2001).

Aktionsforskning som ansats förenar teori och praktik, aktion och reflektion och kännetecknas av ett självklart deltagande i forskningsprocessen av människorna som påverkas av frågan som undersöks. Aktionsforskning har som syfte att utveckla rättvisa och demokratiska lösningar på problem som skapas av ojämna maktförhållanden som ofta präglar samhället. Aktionsforskningens ledstjärna är att skapa kunskap som utgår från människornas livssituation och erfarenheter och som gör nytta i människornas vardag. Ett högre syfte är att stödja människor i att frigöra sina resurser för att skapa lärande sammanhang som kan bidra till en friare värld (Reason & Bradbury, 2001).

Aktionsforskning föddes som emancipationsforskning. Under 70-80-90-talet var emancipation i betydelsen att frigöra sig från tvång, kontroll eller makt från någon annan, det viktigaste målet för stora sociala, politiska och religiösa grupper. Syftet var att uppnå en jämnare fördelning av makt och skapa ett samhälle där människor med olika förutsättningar fick utrymme att påverka sitt eget liv. Emancipation var också den viktigaste politiska frågan för kritisk teori och för kritisk aktionsforskning. Kampen var för lika rättigheter och för att skapa mer makt, inklusive politisk makt för utsatta människor och grupper. Emancipation är ett synsätt om världen som är nära relaterad till delaktighet vilket kännetecknar aktions-forskningen och som inom modern aktionsforskning definieras som empowerment (Boog, 2003). Empowerment som begrepp förenar kravet på förändringar i maktstrukturen men betonar betydelsen av att utveckla människan och hennes förmågor. Om empowerment skriver Jakobs:

The basic assumption in an empowerment approach is that people cannot fully realise their potential in life if they have no control over the (internal and external) factors that determine their lives (Jakobs, 2002:248).

1.1 Metoder och strategier inom aktionsforskning

Aktionsforskning är ett samlingsbegrepp för ett flertal inriktningar av praxisorienterad forskning. Exempel på dessa inriktningar är: Action Research (AR), Participatory Action Research (PAR), Participatory Research (PR), Practice Research Engagement (PRE) (Huisman, 2006). Trots att aktionsforskning inbegriper alla dessa i praktiken skiftande förgreningar, uppvisar alla inriktningar likheter i aspekter som, forskningens verklighetsförankring, deltagarnas roll i processen och forskningens användbarhet.

Lewin och Moreno (1951), ändrade i sitt arbete forskarens roll från outsider till berörd deltagare. De utvecklade också en modell för social förändring som tillsammans med arbete i grupper har varit grundläggande för all aktionsforskning. Tre huvudmoment finns i modellen:

- nedmontering av tidigare strukturer (*unfreezing*),
- förändring av strukturerna (*changing*) och
- återställning till en enhetlig struktur (*frysning*) (Boog, 2003).

1.2 Aktionsforskning i den här undersökningen.

Undersökningen som står i fokus för det här arbetet började mitt i en pågående förändringsprocess. Denna process hade inneburit att en arbetsgrupp bestående av medlemmar i föreningen m.i.m, hade arbetat fram en ny utbildningsplan för föräldrar med utländsk bakgrund i behov av teckenspråk.

PRE, Practice research engagement.

Den förändringsprocessen som ledde till en ny föräldrautbildning kan i många avseende direkt kopplas till strategierna för undersökning av sociala problem som presenteras inom ramen för PRE, *practice research engagement*. PRE är en förgrening inom aktionsforskning och innebär interaktion av flera aktörer i en undersökande process där syftet är kunskap och lärande (Brown, 2003). Ett sätt att inleda ett undersökningsarbete inom PRE är genom intervention och bedömning (*intervention and assessment*) som kan hjälpa till att utveckla och utvärdera tillvägagångssätt för att komma till rätta med en specifik problematik:

This inquiry strategy often combines the insights of practitioners and the comparative analysis tools of researchers to assess the efficacy of problem-solving and factors that contribute to success or failure. Such engagements can improve existing programs, indentify effective practices, test theories of change and develop frameworks for adapting interventions to fit new context (Brown, 2003:78).

Syftet med att påbörja utvecklingsprocessen som ligger till grund för den här undersökningen, var ett tillkortakommande som en utbildningsanordnare uttryckte för föreningen m.i.m gällande föräldrar med en annan språklig och kulturell bakgrund än den svenska. Utmaningarna som påtalades var bristande deltagande i teckenspråksundervisningen som erbjöds och behov av samtal och samhällsinformation som var svår att tillgodose inom ramen för den reguljära Tuff-utbildningen. Det som Brown(2003)beskriver som utveckling av existerande praxis kan appliceras till försöket som föreningen m.i.m gjorde i det här samarbetet till att utveckla den existerande praxis hos utbildningsanordnaren. Föreningen ville använda befintliga erfarenheter gällande målgruppen i ett sammanhang där det uttalades ett behov av förändring (Brown, 2003). Arbetet som sedan genomfördes följer i många avseende, Lewismodellen ”nedmontering, förändring, återställning” som presenterades tidigare:

Steg 1, nedmontering av tidigare strukturer:

M.i.m föreslog utbildningsanordnarna att förändra det tidigare sättet att informera föräldrarna om utbildningen. Föreningen föreslog också att förändra upplägget som teckenspråkskursen för föräldrar med annat modersmål hade haft dittills.

Steg 2, förändring av strukturen

M.i.m använde sig av tidigare erfarenheter gjorda i föreningen gällande utbildningsprocesser riktade till anhöriga med utländsk bakgrund. Utifrån det och med stöd av personer som hade liknande behov som målgruppen, förändrades innehåll och form i den reguljära utbildningen.

Steg 3, återställning till en enhetlig struktur

M.i.m diskuterade de föreslagna förändringarna med utbildningsanordnaren och en del justeringar gjordes för att utbildningsanordnaren skulle delta i den nya utbildningen. Resultatet blev kursplanen som presenterades i förra avsnittet.

1.3 Den pågående förändringsprocessen och den här undersökningen.

Den här undersökningen började när föräldrarna som skulle delta i den nya utbildningen intervjuades gällande behov och syn på vad de ansåg motiverande för att delta i teckenutbildning för föräldrar. Syftet med att fråga föräldrarna i direkt anslutning till kursstarten var att ta reda på föräldrarnas åsikter så tidigt så möjligt så att dessa kunde påverka föräldrautbildningens innehåll och form under tiden denna pågick. Tanken med undersökningen var att den skulle bidra till själva utvecklingen av föräldrakursen och inte att den skulle ske vid sidan om. Även slututvärderingen av den pågående kursen var tänkt att användas för vidare planering av kommande utbildningar riktade till liknande målgrupp.

Under dessa förutsättningar, valde jag som undersökare en vetenskaplig ansats där engagemang av de berörda ansågs vara självklar och där förändring för att jämna orättvisa förhållanden var en given målsättning. Enligt Boog (2003) är ledorden empowerment, emancipation och demokratisering grunden som all aktionsforskning bör bygga på (Boog, 2003). Jag var dock inte enbart undersökare av processen utan delaktig i den genom min medverkan i gruppen som arbetade fram den alternativa utbildningen.

Den dubbla rollen kan både förstås eller ifrågasättas utifrån ett aktionsforskningsperspektiv. Aktionsforskningens framgång beskrivs som beroende av ett väletablerat samarbete mellan undersökaren och de undersökta som leder till delad kontroll över forskningsprocessen (Boog, 2003). Framgången ska leda till att forskningen genererar en lärandeprocess där individerna som forskningen handlar om blir självständiga och producerar kunskap som de kan använda i sin verklighet (Boog, 2003). Samtidigt lyfts fram inom aktionsforskning, betydelsen av att undersökaren och de undersökta ska komplettera varandra och forskaren beskrivs som motorn för den lärandeprocessen som bör uppstå. Forskaren ses också i den processen som utlösare och förvaltare av olika strategier som garanterar att egen makt och självbestämmande bibehålls även när forskningsprocessen är avslutad (Boog, 2003).

3. Etik, trovärdighet och tillförlitlighet.

Nedan redovisas etiska överväganden genom beskrivningen av forskarrollen och av informationen som delgavs undersökningens respondenter.

2.1 Forskarrollen

Den som undersöker en företeelse har erfarenheter, tankar och föreställningar som färgar allt från val av område till val av forskningsansats och metod och därför anser jag inte att forskning kan vara objektiv. Den valda forskningsansatsen i den här undersökningen kräver i motsats till vad andra forskartraditioner gör, aktivt deltagande i undersökningen av personerna som direkt berörs av frågan.

Genom att tillhöra gruppen anhöriga med utländsk bakgrund i behov av tecken har jag påverkat både verksamheten som ska undersökas och själva forskningsprocessen. Krav på tillförlitlighet och trovärdighet väger tungt i min position. Jag anser att det säkraste sättet att leva upp till det är ett ansvarsfullt och öppet förhållningssätt till hela undersökningen och en undrande inställning när det gäller data man får in och mönster som upptäckts. Detta måste grunda sig på en djup respekt för respondenternas situation och på en stark vilja att vara frågan och sig själv trogen.

Rent praktiskt har det varit så att intervjufrågor och enkäter har arbetats fram, genomförts och sammanställts med inblandning av flera föreningsmedlemmar med olika erfarenheter och åsikter. Detta har också inneburit en ökad insyn i hur data har samlats in och sammanställts och vad personer ur målgruppen har tyckt angående innehåll och utformning av mätinstrumenten, även om dessa personer inte är de samma som har genomgått kursen.

Lärarna som deltog från utbildningsanordnarens sida blev presenterade förslag på intervju- och enkätfrågor men avböjde inbjudan att intervjua och aktivt delta i insamlandet av data. Samarbetsparterna har däremot medverkat aktivt i utformandet av slututvärderingen av den alternativa utbildningen, vilket också har tagits med bland mätinstrumenten som används i analysen.

2.2 Vetenskapsrådets etiska riktlinjer (Vetenskapsrådet, 2002).

- a. **Informationskravet.** I början av utbildningen informerades deltagarna om undersökningen och dess syfte. Det tydliggjordes att målsättningen var att lämna rekommendationer till utbildningsanordnarna om vad som i framtiden bör ingå i en teckenspråksutbildning som riktar sig till föräldrar med ett annat modersmål. Det informerades också om att undersökningens resultat skulle användas för att utveckla planerade föräldrautbildningar inom ramen för pågående projekt ”TAKK för Språket”. Samarbetspartners i processen informerades också om avsikten med undersökningen. Deltagarna upplystes om att deltagandet i undersökningen var frivilligt och att även om de tackade ja till att medverka i den, hade de rätt att avbryta medverkan när som helst under processen.
- b. **Samtyckeskravet.** Deltagarnas informerades i helgrupp om frivilligheten att anmäla sig till intervju och delta i undersökningen. Den här informationen upprepades också vid intervjutillfället och deltagarnas samtycke spelades in.
- c. **Konfidentialitetskravet.** Deltagarna fick veta att information som de lämnade skulle användas enbart i undersökningssyfte och behandlas på ett sådant sätt att ingen utomstående skulle kunna identifiera en enskild deltagare eller dennes åsikter.
- d. **Nyttjandekravet.** Det tydliggjordes också för deltagarna att informationen de delgav enbart skulle användas för undersökningen och inte för andra syften. Deltagarna erbjöds att ta del av undersökningens resultat genom att föreningen m.i.m kommer att skicka en sammanfattning till alla som medverkade.

3. Undersökningens Design: Mixed Methods

Undersökningen i sin helhet präglas av aktionsforskningens grundantaganden om verklighetsförankring, deltagarnas roll i undersökningsprocessen och forskningens användbarhet. Datainsamlingsmetoder som har använts är inte enbart de som brukar förekomma i kvalitativa undersökningar utan sådana som ofta kopplas till kvantitativa undersökningar. I den bemärkelsen använder sig det här arbetet av mixed methods.

Mixed method har använts av forskare som är intresserade av att veta vad som fungerar i en given situation och som lägger större vikt till forskningsfrågan än till vilka undersökningsmetoder som är brukliga inom en viss forskningsansats. Mixed methods brukar förankras i en pragmatisk vetenskapsteori och bygger på att forskaren använder flera perspektiv för insamling och analys av data. Forskaren har därmed frihet att välja datainsamlingsmetoder så länge det anges en väl underbyggd mening med valen som görs (Creswell, 2009).

3.1 Urval

Deltagare i undersökningen

Respondenter i undersökningen är föräldrar med en annan språklig och kulturell bakgrund än svensk i behov av tecken för kommunikation med sina barn. Dessa föräldrar hade skiftande behov rörande teckenanvändning och deltog i den alternativa TUFF- utbildning som hösten 2010 genomfördes i regi av föreningen m.i.m. Föräldrarna hade döva, hörselskadade och även dövblinda barn. Det fanns även föräldrar till barn utan hörselnedsättning men med andra kommunikativa funktionsnedsättningar.

3.2 Datainsamling och genomförande

Enkät, intervju, utvärderingsblankett.

För undersökningen valdes ut instrument som både kan fånga en omedelbar upplevelse och instrument som ger möjlighet till eftertanke och djupare reflektion: enkät och intervju. Samma tanke om att vilja få fler dimensioner i deltagarnas upplevelser, finns i utformningen av slututvärderingen som innehåller både enkätfrågor och halvöppna frågor. Enkät och intervju användes före det att deltagarna hade genomgått utbildning och utvärderingsblanketten efter, vilket också kan ge en indikation om deltagarnas eventuella åsiktsförändringar gällande vad som är viktigt för att delta i teckenspråksutbildningen.

Enkät valdes med ambitionen att fånga så många deltagares åsikter som möjligt och för att kunna presentera deras val på ett överskådligt sätt. En annan anledning var att hos undersökaren fanns en förkunskap om vad som kan antas vara motiverande/viktigt för deltagande av föräldrar med annan språklig och kulturell bakgrund.

Intervjuer valdes för att få tillgång till deltagarnas åsikter om vad de ansåg som motiverande för att delta i teckenspråksutbildning. De här åsikterna härstammar och påverkas av en verklighet som föräldrarna befinner sig i och därför var det viktigt med intervju för att förstå hur vardagen där teckenspråket ska användas ser ut. I det avseendet användes också intervjun för att få reda på upplevelser och åsikter som borde påverka innehållet i den alternativa utbildningen som föräldrarna skulle påbörja/hade just påbörjat.

Utvärderingsblankett hade för avsikt att få reda på deltagarnas åsikter om den alternativa föräldrautbildningen. Utvärderingsblankettens utformning var en kompromiss mellan alla samarbetspartners i processen. Det fanns ett behov att utvärdera själva utbildningen men också ett behov av att återkomma till frågorna som hade ställts från början gällande vad föräldrarna ansåg som viktigt för att delta i utbildningen. Enkätfrågor, intervjuguide och slututvärderingsblankett finns med som bilagor 4-6.

Genomförande

Sammanlagt genomfördes 17 intervjuer och 17 enkäter från en total av 22 anmälda deltagare.

Intervjuer bokades med varje deltagare som hade tackat ja till att delta i undersökningen. Intervjutillfällen låg i nära anslutning till kursstart och både intervju

och enkät gjordes vid samma tillfälle. Deltagarna bokade in sig och kom till föreningens lokaler för att delta.

Intervjuer gjordes med hjälp av medlemmar i m.i.m med ledarutbildning³ som översatte till det aktuella språket. Användning av legitimerad tolk valdes bort under utbildningen och jag gjorde på samma sätt när det gällde tolkning vid enkät och intervjutillfällen. Anledningen till att det jobbades med en ledare från m.i.m som kunde det aktuella modersmålet var att försäkra oss om att deltagaren skulle förstå vad frågorna innebar och att förtroendet för att ställa frågor vid missförstånd skulle bli större. Legitimerade tolkar ser inte alltid som sitt uppdrag att hitta omformuleringar eller alternativa sätt att få personen att förstå betydelsen i det som sägs. Enkäten fylldes i före intervjun och i många fall behövde deltagare stöd i form av förtydligande och förklaringar för att fylla i enkäten. Detta gällde även några av deltagarna som inte behövde stöd på modersmålet för att svara. Intervjun och ifyllning av enkäten tog i genomsnitt en timma och 20 minuter.

Utvärderingsblankett

Utvärderingsblanketten besvarades av sammanlagt 21 deltagare och bestod av halvslutna frågor som berörde samma sociokulturella och allmänna aspekter som ingick i enkäten. I analysen av data för den föreliggande undersökningen har enbart tagits med utvärderingar skrivna av de 17 deltagare som även genomförde intervju och enkätundersökningen.

Utvärderingsblanketten användes också som slututvärdering av hela utbildningen och genomfördes sista utbildningsdagen. Den besvarades individuellt och deltagarna som behövde det fick språkstöd av medlemmar i m.i.m som behärskar det aktuella modersmålet.

3.3 Procedur för dataanalys

Intervjuer

Av de genomförda intervjuerna har jag använt åtta stycken som har analyserats genom läsning och bildandet av huvudkategorier. Jag valde personer som jag hade kompletta data från dvs. enkät, intervju och slututvärdering. Dessutom valde jag deltagare som verkade ha olika förutsättningar gällande barnets ålder, funktionsnedsättning och antal år i Sverige för att komma åt variationen i gruppen. En anledning till begränsningen i antal analyserade intervjuer var också tiden jag disponerade som var i relation till det antal studietimmar som den aktuella metodkursen omfattar.

För att analysera intervjuerna transkriberades dessa ordagrant, kodades med bokstav för anonymisering och lästes igenom först två gånger. Den tredje gången strök jag under all information som kunde bringa klarhet åt forskningsfrågorna och lämnade information av privat eller annan karaktär åt sidan. Under varje ställd fråga samlade jag alla erhållna svar. Sedan suddade jag bort ursprungsfrågan och läste igenom alla svar igen som om de hade varit åsikter som inte hängde ihop med en viss fråga. Jag försökte att inte tänka på vad som gällde den enskilda deltagare som svarade utan identifiera vilka tema eller ämne de pratade om som viktiga.

---

³ Ledarutbildningen har gett färdigheter för att leda diskussionsarbete kring funktionshinderfrågor och ingick i ett tidigare utvecklingsprojekt som hette "Dubbel olikhet: en möjlighet för brukare och anhöriga" (http://www.mimgruppen.se/index.php?option=com_content&view=article&id=62:dubbel-olikhet&catid=34:dubbel-olikhet&Itemid=53)

Svar som berörde samma tema grupperades och när detta var gjort trädde fyra områden fram som svaren kunde delas in i: modersmålets betydelse, behov och inläring av teckenspråk, behov av kontakt/information och logistiska aspekter. Med stöd av sociokulturella och allmänna aspekter sammanfattade i teoridelen och med hänsyn tagen till vad deltagarna faktiskt sade om temat, bildades kategorierna som återges i resultatet. Analysen är mer induktiv än deduktiv men även den teoretiska bakgrunden i undersökningen har påverkat kategorierna och intervjuguiden.

Enkät och utvärderingsblankett

Alla 17 deltagares enkäter användes för sammanställningen. Dessa enkäter innehöll både ”allmänna” och ”sociokulturella” aspekter vilkas värde har skattats av deltagarna utifrån skalan: Väldigt viktigt (vv), Viktigt (v), mindre viktigt (mv) samt spelar ingen roll (spelar ing). Ur sammanställningen har lyfts fram aspekter som fler än hälften av deltagarna har värderat som ”väldigt viktiga”. Dessa data presenteras med hjälp av tabell som ”aspekter som mer än hälften av deltagarna ansåg som väldigt viktiga före genomgången utbildning”.

Alla 17 deltagares utvärderingsblanketter användes för sammanställningen. Värde av sociokulturella aspekter efter genomgången utbildning angavs med hjälp av skalor och genom svar på halvöppna frågor. Efter att ha sammanställts angav dessa svar ett värde och presenteras genom tabell som ”sociokulturella aspekter som hälften av deltagarna eller mer värderade som väldigt viktiga efter genomgången utbildning.”

IV. Resultat

1. Integrerad analys av alla mätinstrument

Nedan redovisas data från alla mätinstrumenten. För att ge en bild av vad deltagarna tyckte före och efter genomgått utbildning integreras data från intervju och slututvärdering under varje kategori. Kategorierna som har tagits fram bygger på data som integrerades på följande sätt:

Kategorier

Kategorierna som presenteras bygger på en integrerad analys av data som framkom genom samtliga insamlingsmetoder. De samlade svaren från intervjun kodades med hjälp av bokstaven som användes för att anonymisera varje deltagare. Samma bokstav användes för att koda deltagarens enkät och slututvärdering. Detta innebar att för samtliga åtta personer vars intervju valdes ut för analys, fanns det också data som visade vad en och samma person hade sagt på intervju, vilka aspekter den hade angett som viktigaste i enkäten och hur svaren gällande samma aspekter såg ut efter genomgått utbildning.

Tabeller

Tabellen med väldigt viktiga aspekter före utbildningen bygger på enkätsvaren som vi fick före utbildningen hade startat (se bilaga 1). Tabellen med väldigt viktiga sociokulturella aspekter efter genomgått utbildning bygger på skattning genom skalor och svar på halvslutna frågor kring sociokulturella aspekter som ingick i slututvärdering (se bilaga 2).

1.1 Om respondenterna

Intervjuer som har analyserats kommer från åtta deltagare som har barn i behov av teckenspråk eller tecken som AKK. I analysen ingår också svaren som deltagare har lämnat i enkäten som gjordes före utbildningen och i utvärderingen som gjordes i slutet av den alternativa utbildningen. Funktionsnedsättning som föräldrar anger gällande barn/ungdom är grav hörselnedsättning, måttlig hörselnedsättning eller språkstörning utan hörselnedsättning. En av föräldrarna anger att barnet behöver tecken som AKK men att det inte har funnits någon kurs att gå som har passat medan andra berättar att tecknandet behövs i alla lägen. Respondenten som anser sig kunna flest tecken svarar att han/hon kan *mer än 1000 tecken men att det är svårt att bygga meningar*. Respondenten som anser sig kunna minst antal tecken svarar att *han/hon kan 20-25 tecken*. Fem föräldrar (fler än hälften) anser sig kunna enbart 100 tecken eller färre. Föräldrarnas vistelse i Sverige vars intervjuer analyserats varierar mellan 3-20 år med ett medelvärde på 11 år.

På grund av den beskrivna variationen i behoven och i teckenkunnandet bland de intervjuade, används: TSP (*teckenspråk*)/TAKK (*Tecken som AKK*) när kategorierna som har framkommit genom analys av data återges.

2. Sociokulturella aspekter.

2.1 Vilka sociokulturella aspekter anses motiverande/stödjande för att delta i teckenutbildning?(All insamlad data).

Svaren kan presenteras med hjälp av följande kategorier:

Kategori 1: Funderingar om användning eller inte av modersmålet tillsammans med barn som behöver teckenspråk/TAKK och om hur det ska ske.

En typ av svar som kan urskiljas i materialet är relaterade till användning av modersmålet. Frågan som finns i bakgrunden är hur man ska använda modersmålet med barn som har hörselnedsättning, är döva eller barn som har språkstörning. Olika typer av svar på den frågan förekom före utbildningen:

...Jag blandar lite grann, ibland säger jag på/modersmålet / och ibland på svenska...Jag hörde att teckenspråket inte är samma på alla språk och jag vill inte att han ska blanda språken. Jag fortsätter med svenskan hemma, jag tänker att det blir problem för honom om jag fortsätter med/modersmålet/hemma.

Vi pratar ganska mycket svenska men hon ville suga åt sig vårt språk först, det märkte vi. Vi hade sagt att vi skulle koncentrera oss på svenska men det gick inte...

När jag kom till Sverige hade vi ett teckenspråk som vi hade hittat på hemma. Ibland använder vi det påhittade teckenspråket och då pratar vi /modersmålet/. Då förstår / Felicia/modersmålet/, ibland när jag sedan säger det på svenska så har / Felicia /redan förstått på vårt eget påhittat språk...

I slututvärderingen var samtliga kommentarerna mer inriktade på vad det hade gett att ha en diskussion kring användning av modersmålet under den alternativa utbildningen:

Man kunde utbyta meningar och ta del av andras kommunikation med sitt barn.

Det var viktigt för mig för att jag lärde mig hur jag ska använda teckenspråk med mitt modersmål.

För mig har det varit bra för jag vill inte att min son ska glömma sitt hemspråk.

Slututvärderingen visar att majoriteten av föräldrarna har hittat strategier för att använda modersmålet, även om osäkerhet angående att göra rätt eller fel uttrycktes ofta under intervjuerna. Av de 17 föräldrarna vilkas slututvärderingar ingick i undersökningen, anger 16 att de använder sitt modersmål på olika sätt med barnet som är i behov av TSP/TAKK.

Kategori 2: Information och stöd på modersmålet för att lära sig teckenspråk behövs framförallt i början när personen inte kan svenska. Föräldrar efterfrågar detta sällan.

Ett annat tema som förekommer i intervjuerna berör betydelsen av att kunna svenska för att lära sig teckenspråk. Svaren indikerar att när man inte kan svenska skulle information och stöd på modersmålet under lektionen kunna underlätta teckenspråksinläring. Föräldrar verkar ändå vara mer fokuserade på att i första hand använda vägarna som erbjuds för att förstå och lära sig och ber sällan om det stödet.

Det spelar ingen roll om man är svensk eller invandrare, man måste kämpa tillsammans eftersom teckenspråk är ett annat språk. Men det är lite lättare för svenskarna...

Jag tycker att det är viktigt att få hjälp med svenskan och att man kan från början lära sig teckenspråk med en gång i stället för att vänta på att man kan svenska först. Man kan i stället få lite stöd på sitt modersmål för att kunna börja lära sig tecken fort.

Efter utbildningen var kommentarerna mer inriktade på vad det hade inneburit att få stöd på modersmålet:

Det har hjälpt väldigt mycket att kursen tolkas på mitt modersmål för att det har fått mig att förstå allt innehåll.

Ibland hjälper det de som inte kan svenska.

Slututvärderingen visar att alla 14 deltagare som använt modersmålsstöd under kursen bedömde att stödet var bra. Hälften ansåg att det var 100% viktigt vid teckenspråksundervisning, samtal och information och den andra hälften gav stödet ett värde mellan 50-90%.

Kategori 3: Man behöver kunskap om mycket. Man vill träffa andra för att inte känna sig ensam.

De intervjuade föräldrar återkom till att man behöver lära sig allt som kan göra livet för deras barn bättre. Man påpekar att det är jobbigt att inte ha andra att prata med.

Vi lever med våra barn och vi behöver veta mycket, jag själv var jätteglad förra veckan när jag träffade er och andra familjer...

Det kom någon hem till oss för att lära oss tecken en gång i veckan men jag kände mig ensam där, förra gången när vi var här kändes det bättre...

Efter utbildningen var kommentarerna mer inriktade på vad det hade inneburit att träffa andra:

Man kunde känna igen sig i berättelserna från andra och man kände sig inte så ensam då...

Det var bra för att jag lärde mig mycket om när min pojke ska börja skolan.

I slututvärderingen ansåg samtliga 17 deltagare att det hade varit bra att få samhällsinformation i samband med teckenspråkskursen. Några uttryckte att det var viktigt att detta inte skulle ske på bekostnad av teckenspråkstimmar. Den vanligaste rekommendationen i slututvärderingen för att kursen skulle bli bättre var att den skulle få fler timmar så att både information och teckenspråk skulle få utrymme.

2.2 Vilka sociokulturella aspekter anses motiverande/stödjande för att delta i teckenutbildning?(Enkätsvaren).

Aspekter som hälften eller mer än hälften av deltagarna angav som väldigt viktiga före och efter genomgången utbildning.

Kolumn1	Före	Efter
Sociokulturella Aspekter före och efter		
Träffa andra föräldrar	9	11
Kunskap om utbildning för döva	12	12
Få prata om sjukvården för döva/hsk barn	14	12
Få prata om döva/hsk barns fritid	11	12
Prata om att använda modersmål och tecken.	(5)*	13
Prata om att leva med dövt/hsk barn	11	13
	VV före	VV efteråt

* Mindre än hälften före men mer än hälften efter utbildningen.

3. Allmänna Aspekter

3.1 Vilka allmänna aspekter anses motiverande/stödjande för att delta i teckenutbildning?(All insamlade data).

Svaren kan presenteras med hjälp av följande kategorier:

Kategori 1: Att få verktyget Teckenspråk/TAKK anpassat till barnets situation och utvecklingsnivå.

I intervjuerna handlar det oftast om hur viktigt det är att få lära sig teckenspråket och att föräldrarna uppskattar möjligheten att göra det. Man berättar om olika behov:

Det är olika, oftast när vi sitter och äter, det hade blivit lättare att komma överens, också när jag lagar mat i köket eller om vi handlar åt henne någonting. Om hon träffar tjejer i hennes ålder och hon vill veta vad de säger och kan inte det, då blir hon arg och ledsen. Det är samma sak med sin bror när hon ser att hon inte kan höra som han.

Jag tänker inte på min kultur för när jag gör tecken med henne så pratar jag inte mitt språk utan jag pratar svenska... Läkaren säger att/barnets namn/ ska bli sämre och sämre och då måste lära mig mer teckenspråk...

Tecken om skolan och att göra läxor och jag måste kunna plus och minus... vi har behövt åka mycket till sjukhuset och det språket som man använder med läkare och sånt är viktigt att kunna...

Efter genomgången utbildning handlar många kommentarer om att teckenspråksdelen i kursen var bra och om behov av repetition:

Det var jättebra med kunniga teckenspråkslärare.

Det har varit bra men att vi inte fick läxor hem och inga repetitioner på undervisningen gjorde det svårt att komma ihåg.

Kategori 2: Att få andra i familjen och omgivningen att använda Teckenspråk/TAKK.

Föräldrar önskar sig att närmaste familj och vidare andra släktingar och bekanta ska lära sig

teckenspråk. De flesta deltagare i kursen var mammor (16 kvinnor och 5 män).

Av deltagarna vars intervjuer har analyserats var 7 kvinnor. 5 av dem berättar att de är ensamma om att förstå vad barnet som behöver teckenspråk säger och att de saknar ett forum där andra familjemedlemmar som syskon eller andra bekanta kan lära sig teckenspråk.

Det är bara dagispersonal just nu /som tecknar/. Jag önskar att resten av familjen gjorde det, min man och syskonen. Det hade hjälpt mer. Min mans bror bor nära oss men kan inte och jag tänker att det är min uppgift... men allt ligger framme (syftar på teckenmaterial i hemmet) om man vill lära sig...

Min man men han kan inte, han vill inte lära sig /skratt /... Jag vet inte varför men jag vill att han ska hjälpa mig. Han kanske kan komma hit. Syskonen tecknar lite men det är svårt...

Jag skulle vilja att syskonen lärde sig tecken och även pappa som inte tecknar och bara har gått på kurs ett par gånger på/anordnaren/...

Slututvärdering saknar frågor kring vad föräldrarna tyckte om den här aspekten efter genomgått utbildning, varför den återkopplingen saknas.

Kategori 3:

Att ha regelbundna dagar och tider och att utbildningen ges nära där man bor.

Av de intervjuade föräldrarna var två på teckenspråkskurs för första gången och tyckte att upplägget gällande tider och plats i den alternativa utbildningen såg bra ut. De andra sex föräldrarna var väldigt negativa till att träffas utanför kommunen där man bor och en vecka i taget av olika anledningar:

Kursen jag gick på /anordnarens namn/ var bra men det är långt mellan perioderna och man kommer inte ihåg vad som hände sista gången och det blir svårt att hänga med.

Om utbildningen är i /ort/ så kan jag inte gå dit, det är långt dit. Men om det är här, så är det nära mig och jag kan komma.

Det var svårt för att den veckan jag var på /anordnarens namn/ så var vi där två dagar och sedan blev vi sjuka. Jag tycker inte att det fungerar för oss och jag vill inte bo där igen...

Efter utbildningen ger alla deltagare ett bra betyg till just upplägget förmiddagar, 3 timmar i veckan och i närheten av kommunen där de bor. På frågan om hur man skulle vilja att kursen var i framtiden säger de flesta att så som det har varit:

Som det har varit nu har det varit bra. Viktigt att alla tecknar.

Två gånger i veckan, fyra timmar per gång . Göteborg gärna hos MIM Samma innehåll med mer repetitioner och övningar i klassen.

I Göteborg. På halvdagar fyra timmar.

3.2 Vilka allmänna aspekter anses motiverande/stödjande för att delta i teckenutbildning?(Enkätsvaren).

Aspekter som hälften eller mer än hälften uppskattade som väldigt viktiga: allmänna aspekter.

Allmänna aspekter	
Lära mycket teckenspråk	12
Utbildning i samma kommun som den du bor	11
Bestämda dagar och tider	11
Ordnat barnpassning	10
Träffa andra i samma situation	9
Lära sig TSP/TAKK i familjen	9

Det är värt att nämna att förutom undantaget gällande diskussion om teckenspråk och modersmålet, framträder en ganska stor samstämmighet när det gäller vilka aspekter som lyfts fram som viktiga i intervjun och i enkäten. Detta gäller både sociokulturella och allmänna aspekter och trots att intervjufrågor och enkätfrågor inte var tänkta att belysa identiska områden utan mest att komplettera varandra.

V. Diskussion

Diskussion av forskningsfrågorna som är föremål för undersökningen kommer att göras med stöd i den teoretiska bakgrunden.

1. Metoddiskussion

Att arbeta utifrån den tidigare beskrivna forskningsansatsen har gett utrymme för användning av relevanta erfarenheter men har krävt mycket läsning kring själva ansatsen. Jag anser att aktionsforskning har värdefulla och tydliga antaganden när det gäller synen på människan och kunskap. En nackdel är att metoden som ska väljas i undersökningen blir på ett sätt varje forskares angelägenhet och ansvar även om mängder av exempel inom ansatsen finns att tillgå.

Det finns också en risk med att både vara delaktig i processen och ensam undersökare av den. Min erfarenhet utifrån den här undersökningen är att det är möjligt att undersöka verkligheten som man själv har påverkat men att då behövs en ”medforskare” utan ansvar över själva processen som ska leda till förändring. På det sättet kan fokus på vad som behövs för att genomföra undersökningen hållas, utan att vare sig undersökningen eller förändringsprocessen blir lidande. En medforskare i den här undersökningsprocessen, hade kanske kunnat förutse några av tillkortakommanden som inträffade gällande datainsamlingen och som diskuteras nedan.

1.1 Val av mätinstrument

Användning av mixed method skapar utrymme till att få flera perspektiv på det som undersöks. Samtidigt har det varit tidskrävande och ansträngande att arbeta med både enkätvar, intervjuvar och utvärderingsblankett. Metoden är lämpligare när forskaren känner till området som ska undersökas och kanske mindre lämplig när det gäller undersökning av företeelser som forskaren är mer obevandrad i.

Frågor för att utvärdera informationsprocessen som användes för att nå föräldrarna med information om kursen, togs inte med i något av mätinstrumenten. Med tanke på att låg rekrytering av deltagare var en av anledningarna till att skapa en alternativ utbildning är detta en aspekt som bör ha funnits med. Det enda svaret kring effekt gällande informationsprocessen som nu finns att tillgå gäller verkligheten som visar att kursen började med 15 deltagare och avslutades med 21.

I efterhand anser jag att skattning var en svår variant att använda sig av med målgruppen eftersom den krävde många förklaringar och då framförallt för de som behövde hjälp med tolkning. I framtiden skulle jag använda mig helst av skalor som ett enklare sätt att ange i vilken grad man upplever att något förekommer.

2. Vilka aspekter tycker föräldrarna är motiverande för att delta i teckenspråkutbildning?

Utifrån de redovisade resultaten framgår att det är både allmänna och sociokulturella aspekter som bedöms som viktiga. En viktig iakttagelse som kan göras utifrån dataanalysen är att de sociokulturella aspekterna inte är lika uppenbara som de allmänna för alla föräldrar. Detta kan bekräftats av *när* i processen de olika aspekterna har lyfts fram som viktiga, t ex i fallet gällande användning av modersmål med barn i behov av TSP/TAKK som diskuteras nedan. Det kan också utläsas av vilka aspekter som genomgående har lyfts fram som viktiga.

Förbiseendet av sociokulturella förutsättningar kan i visa fall handla om ett samspel mellan personens individuella förutsättningar (m.i.m, 2006; Super och Harkness, 2006) och ackulturationsgraden (Garcia och Magnusson, 2001). I andra fall handlar förbiseendet om att dessa aspekters betydelse aktualiseras först när de ges en plats i sammanhanget. Eller som det anges i den teoretiska bakgrunden, när man tar hänsyn till tankar, värderingar och uppfostringsmetoder som finns bakom föräldrarnas val (Ibid.).

2.1 Diskussion kring de sociokulturella aspekterna.

- Möjlighet att diskutera användning av modersmålet tillsammans med barn som behöver Teckenspråk/TAKK.

Enkätsvaren visar att fler deltagare anser att de är väldigt viktig att få diskutera användning av modersmål efter att ha genomgått utbildningen. Det svaga intresset i början kan bero på att denna fråga inte tidigare har tagit plats i teckenspråksutbildning. Super och Harkness (2006) teorier poängterar betydelsen av att få kunskap om familjens vardag och aktuell situation. Hos dessa familjer sker stora delar av vardagen på modersmålet och att nonchalera det faktumet är att ignorera variationen och mångfalden som finns inte bara hos familjer som har ett annat modersmål utan även hos dem som har svenska som modersmål.

- Att få information/stöd på modersmålet för att lära sig teckenspråk framförallt i början av sin vistelse i Sverige.

Under intervjun berättade föräldrar som inte längre behöver tolk hur svårt det hade varit att i början lära sig teckenspråk på grund av bristande svenska. Trots det efterfrågade de inte stöd på modersmålet. Som det beskrivs i teoridelen (Garcia och Magnusson, 2001) spelar grad av ackulturation och språkliga preferenser stor roll i varför föräldrar efterfrågar stöd på modersmålet eller inte. Samtidigt är utbildningsanordnarens inställning till modersmål och medvetenheten om betydelse av bristande svenska (m.i.m, 2009) viktigt för att ge ett likvärdigt bemötande. Föräldrarna som använde modersmålstöd under kursen uppskattade möjligheten och uttryckte sig positivt om stödet. Under kursen fanns tillgång till modersmålstöd på de aktuella språken utan att man behövde be om det för egen räkning. Ledaren med språkkunskap fanns med under lektionen och föräldrar som behövde kunde be ledaren om hjälp.

- Att få ingå i ett sammanhang med andra föräldrar och få information om samhällsstöd för personer i behov av Teckenspråk/TAKK.

Föräldrarnas uppskattning av informationen kan tolkas som ett tecken på att relevant kunskap om stödjande verksamheter i samhället, som tidigare redovisades i sociokulturella aspekter (m.i.m), är en motiverande aspekt för att delta i teckenspråksutbildning. Detta gäller framförallt föräldrar som är nya i landet och med ett begränsat socialt nätverk. I den teoretiska delen påpekas betydelsen av att öka föräldrarnas känsla av egen makt och balans som viktig för en effektiv föräldrainervention (Granlund et al, 2008). Kunskap om att det finns verksamheter som kan stödja familjen i vardagen, kan öka föräldrarnas känsla av att kunna påverka sin situation.

2.2 Diskussion kring de allmänna aspekterna.

- Att få verktyget TSP/TAKK anpassat till barnets situation och utvecklingsnivå.

Föräldrarnas ambitioner är att lära sig mycket teckenspråk i hopp om att förbättra kommunikationen med sina barn och den här är utan tvekan den viktigaste och mest motiverande aspekten för föräldrarna till att komma på teckenspråksutbildning. Risken är att det finns en övertro om att bara man lär sig teckenspråk så kommer kommunikationen med barnet att underlättas oavsett vilken funktionsnedsättning som föreligger. Familjer med barn som har en hörselnedsättning eller en språkstörning i kombination med en kognitiv funktionsnedsättning, behöver kunskap om hur man anpassar teckenkommunikationen till behoven som finns i hemmet.

Bland de intervjuade föräldrarna fanns det någon som valde bort tal för att kunna använda tecken trots att barnet inte hade någon hörselnedsättning. Ett sådant missförstånd är en konsekvens av bristande diskussion om hur anpassning av

teckenanvändningen ska göras utifrån behov. Därför bör reflektionen om teckenanvändning i samband med andra funktionsnedsättningar än enbart dövhet vara en del av kursplanerna för teckenutbildningen. Om teckenanvändning inte anpassas utifrån familjens behov är risken att den förväntade kommunikationsutvecklingen uteblir och att förälder lämnar ”interventionsvärlden” arg och besviken. Förtroendet för de som ska erbjuda stödet skadas. I förlängning är barnet/ungdomen den som blir lidande om familjen väljer bort stödet som samhället erbjuder.

Att för dessa familjer sätta kommunikationsutveckling i fokus i stället för teckenspråksinläring, skulle kunna vara en möjlig väg för TUFF-utbildningen i framtiden. Sådana försök har genomförts med framgång med elever med hörselskador enligt erfarenheterna som lyftes fram i den teoretiska bakgrunden (Gotzén,1992; Bergstadius, 2006).

- Att få andra i familjen och omgivningen att använda Teckenspråk/TAKK.

Intresse för en sådan aspekt återspeglar förälders behov av att interventionen går att förena med familjens rutiner (Folkö, 2005). Nya metoder för att engagera resten av familjen (inte minst pappor) behövs. Därför bör kurser dit hela familjen och andra närstående är välkomna kunna anses som motiverande för att öka deltagande i teckenspråksutbildningen.

- Att ha regelbundna dagar och tider och att utbildningen ges nära där man bor.

Regelbundenhet och närhet som motiverande aspekter kommer in i det som Weisner (2004) kallar för familjens förmåga att klara av balansen mellan tävlande intressen hos familjemedlemmar. Det måste helt enkelt bli möjligt att komma till stället utan att familjens logistik faller. Lyhördhet kring den här aspekten är att förväntas från utbildningsanordnarna. Behovet att tillhöra och ingå i ett sammanhang med andra i samma situation är något som jag också förknippar till varför föräldrarna som deltog i undersökningen lyfte fram regelbundenhet och närhet som viktiga aspekter.

3. Motiverande aspekter och kursplaner för TUFF-utbildningen.

3.1 Var i kursplanerna förekommer aspekterna som föräldrarna anger?

Utifrån en egen tolkning av enbart texten i kursplanerna, anges i följande tabell aspekter som har lyfts fram av föräldrarna som viktiga och som förekommer eller omnämns i kursplanerna för TUFF-utbildningen. I tabellen som följer ingår också förslag på formuleringar som kursplanerna kan kompletteras med utifrån slutsatserna som har dragits i den här undersökningen gällande vad föräldrarna anser vara viktig för att delta i teckenutbildning

3.2 Tabell över kursplanerna

Var i kursplanerna avspeglas de redovisade aspekterna?			
Aspekter som redovisats	TUFF-utbildningens reguljära kursplaner (Lokal plan som motsvarar 240 timmar)	TUFF-utbildning hos m.i.m ht 2010 (Lokal plan som motsvarar ca 32 timmar)	Förslag för att inkludera de redovisade aspekterna i kursplanerna
<i>Diskutera användning av modersmålet med barn som behöver Teckenspråk/TAKK.</i>	Kurs 1: Tema (hemmet, känslor och släkt + frågesport+ Konversation)	1.Introduktion: Vi får en tid för att prata med någon av de ansvariga för kursen. 2. Teckenspråk i familjen - Vi lär oss tecken som vi ofta använder hemma. - En förälder besöker oss och vi ställer våra frågor.	<i>För alla föräldrar: Tema: "Teckenspråk/TAKK och familjens modersmål", Hur hanterar man det?</i>
<i>Få stöd på modersmålet för information och TSP inläring.</i>	Ingenting i kursplanen som jag kan utläsa antyder att stödet erbjuds.	Ingenting i kursplanen som jag kan läsa antyder att stödet erbjuds.	<i>"Tolk finns på plats för föräldrar med ett annat modermål som har bott i Sverige mindre än 3 år eller för andra i behov av det"</i>
<i>Att ingå i ett sammanhang med andra föräldrar och få information om samhällsstöd för personer i behov av Teckenspråk/TAKK.</i>	Kurser 6,7,9: DSB, Perspektiv, Nyhetstecken, teckentorget, BYSS, Sagoträdet. Kurs 10: Vår värld.	1. Introduktion: -Vi tecknar och lär känna varandra. -Vi använder tecken och pratar om hur livet kan se ut med ett dövt barn. -Vi får besök av en rådgivare och en anställd som jobbar med elever i behov av TSP.	<i>"Information/samtal- tillfälle ingår i kursen och det gäller sjukvård, utbildning och livet i familjen med barn i behov av TSP/TAKK. Tolk finns på plats för föräldrar som bott i Sverige mindre än 3 år och andra som behöver det"</i>
<i>Att få Teckenspråk/TAKK anpassat till barnets situation och utvecklingsnivå.</i>	Ingenting i kursplanen som jag kan läsa antyder att detta görs.	Ingenting i kursplanen som jag kan läsa antyder att detta görs.	<i>"Vi diskuterar skillnaden mellan TSP och TAKK och du får tillfälle att berätta och diskutera vilka behov kring kommunikation ditt barn har"</i>
<i>Att få andra i familjen och omgivningen att använda Teckenspråk/TAKK.</i>	Ingenting i kursplanen som jag kan läsa antyder att detta görs.	Ingenting i kursplanen som jag kan läsa antyder att detta görs.	<i>"Två närstående till barnet som behöver teckenspråk är välkomna på kursen."</i>
<i>- Att ha regelbundna dagar och tider och att utbildningen ges nära där man bor.</i>	Utbildningen har fram till hösten 2010 skett på en folkhögskola i en mindre kommun och erbjuds veckovis två till tre gånger om året.	Kursen omfattade sammanlagt 13 gånger (tisdagar mellan kl. 9:00 och 12:00)	<i>"Kursen anordnas i samarbete med föreningen "El Caminito" och kan därför erbjudas i din kommun varje torsdag, 9:00-12:00"</i>

VI. Avslutande ord

Den här undersökningen ingår i ett utvecklingsarbete kring AKK och flerspråkighet som just nu drivs av föreningen m.i.m tillsammans med flera samarbetspartners. Denna utveckling görs inom ramen för projektet ”TAKK för språket” som har fått medel av Allmänna Arvsfonden. Förhoppningen är att undersökningens slutsatser bidrar till att projektets föräldrautbildningar kan erbjuda likvärdiga möjligheter till föräldrar med flerspråkig bakgrund.

Det är av stort intresse att vidare forska kring vilket stöd som ger bestående resultat för flerspråkiga familjer i behov av teckenspråk eller kommunikativt stöd. En viktig fråga att utgå ifrån är vems premisser som gäller vid anpassning av föräldrautbildningar som riktas till familjer med annat modersmål.

Kommande studier bör undersöka om tillämpningen av aspekterna som framkommit i den här undersökningen, förbättrar flerspråkliga familjers möjligheter till kommunikation med barnet/ungdomen som behöver teckenspråk. Ett annat utvecklingsområde är att undersöka om TUFF-utbildningen kan fokusera på behoven som finns hos familjer som behöver TAKK för sin kommunikation och utgå från familjernas kulturella bakgrund.

Som utlovat kommer undersökningen även att delges de ansvariga för planering och utvärdering av TUFF-utbildningen. Syftet är att medverka till att en verklighet som har berörts i tidigare utvärderingar av teckenspråksutbildningen, kan förbättras med stöd av målgruppens upplevelser och behov.

Uppsatsens reflektioner kommer också att användas för diskussion i föreningen m.i.m gällande vad som behöver utvecklas eller implementeras för att förbättra arbetet med anhöriga och personer med funktionsnedsättning med en annan språklig och kulturell bakgrund än svensk.

En startpunkt för en sådan diskussion är medvetenheten om att flerspråkiga familjer i behov av stöd, har i sitt modersmål en tillgång. Hur kan det användas? Till vems fördel? Vad behövs det då? Så länge frågorna ställs kan det bli en utveckling. ”Mångfald är uppfinningarnas moder” sägs det i föreningen m.i.m. Jag tackar Gud för det.

Litteraturförteckning

- Andersson, C. (2006). *Döva invandrarbarns möte med specialskolan* (elektronisk version). Lärarexamen 140 poäng. Malmö Högskolan.
- Barnes, C. & Mercer, G. (Eds.)(1996). *Exploring the Divide: Illness and Disability*. Leeds: The Disability press.
- Barton, L. (1998). *Developing an emancipatory research agenda: Possibilities and dilemmas*. London: Paul Chapman Publishing.
- Barton, L. & Oliver, M. (Eds.) (1997). *Disability studies: Past, present and future*. Leeds: The Disability press.
- Benson, P. L. & Leffert, N. (2001). Childhood: Anthropological Aspects. In *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Sid. 1697-1701). Cornell University Press. Elektronisk version hämtad från:
<http://scholar.google.se/scholar?q=P.+L.+Benson+and+N.+Leffert+%282001%29.+Childhood%3A+Anthropological+Aspects.+Elsevier+Science+Ltd.+All+&hl=sv&btnG=S%C3%B6k>
- Bergstadius, H. (2006). *Kommunikation för Livet* (elektronisk version). D-uppsats, pedagogik. Luleå Tekniska Universitet.
- Boog, B. (2003). *The Emancipatory Character of Action Research, its History and the Present State of the Art*. (Version online). J. Community Appl. Soc. Psychol., 13: 426–438.
- Brown, D. (2003). *Framing practice-research engagement for democratizing knowledge*. Sage Publications, London.
- Chaib, M. (1988). *Handikappade ungdomars delaktighet i samhället – en kunskaps och forskningsöversikt*. Centrum för rehabiliteringsforskning. Hälsö högskolan. Jönköping. FoU-rapport 1988:2.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design. Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. London: SAGE Publications
- Cruz Aldrete, M. (2008) *La educación del sordo en un modelo bilingüe intercultural*. Ethos educativo 41. Hämtad från:
<http://scholar.google.se/scholar?q=la+educaci%C3%B3n+del+sordo+en+un+modelo+bilingue+interculturals&hl=sv>
- Eriksson, L. & Granlund, M. (2001). *Att vara delaktig i sitt liv – en fältprövning av ICIDH-2*. Västerås: Mälardalens högskola.

- Folkö, M. (2006). *Föräldrars uppfattning om givna interventioner till små barn med autism. Är åtgärderna anpassade till familjen vardag?* Master uppsats, Mälardalen University, Västerås.
- Friber A., Jonasson E. & Malmsted M. (2009). *Omvårdnad av patienter av annan etnisk bakgrund- Påverkande faktorer i den transkulturella vården.* Skjuksköterskeprogrammet, 180 hp. Högskolan Halmstad.
- Gallimore, R., Bernheimer, L.P. & Weisner, T.S. (1999). *Family life is more than managing crisis: Broadening the agenda of research on families adapting to childhood disability.* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associate.
- Garcia, C. & Magnusson, K. (2000). *Cultural Differences as Sources of Developmental vulnerabilities and Resources.* In Shonkoff, J & Meisels S. (Eds.), *Handbook of Early Childhood Intervention* (s. 94-114). Cambridge University Press.
- Gerleman, K. & Olsson, K. (2007). *Invandrare med hörselnedsättning i Malmöområdet.* Slutrapport för projekt nr 2003/017. Hörselskadades distrikt i Skåne.
- Granlund M., Björck- Åkesson E., Wilder J. & Ylvén, R. (2008). *AAC Interventions for Children in a Family Environment: Implementing Evidence in Practice.* *Augmentative and Alternative Communication*, 24:3, 207-219.
- Gotzens, A. (1992). *Bilingüismo y sordera: la experiencia Belga.* *Rev. Logop., Fon., Audiol.* vol. XII, n.º 1 (3-9). Hämtad från:
http://scholar.google.se/scholar?hl=sv&q=La+experincia+belga&as_ylo=&as_vis=0
- Gustavsson, A. (1998). *Inifrån utanförskapet. Om att vara annorlunda och delaktig.* Stockholm: Johansson & Skyttmo förlag.
- Harkness, S., Moscardino, U., Ríos, M., Zylicz, P.O., Welles-Nyström, B., Blom, M., Parmar, P., Axia, G., Palacios, J., and Super, Ch. M., (2006). *Mixed Methods in International Collaborative Research: The Experiences of the International Study of Parents, Children, and Schools. Cross-Cultural Research.* The online version of this article can be found at:
http://dpss.psy.unipd.it/files/docs/Moscardino/Cross-Cultural_Research.pdf
- Hartman, J. (1998). *Vetenskapligt tänkande. Från kunskapsteori till metodteori.* Lund: Studentlitteratur.
- Harty, M., Joseph, N., Wilder, J. (2007). *Social networks and support of families: Towards positive family functioning* (sid.18- 23). *SA Journal of Occupational Therapy.* Otasa, 2007.

- Huisman, M. (2006). *Modern aktionsforskning, kontextualiserad forskning syftande till enbart kunskapsproduktion?* Magisteruppsats, 61-80p. Lunds Universitet.
- Gustavsson, A. (1998). *Inifrån utanförskapet. Om att vara annorlunda och delaktig.* Stockholm: Johansson & Skyttmo förlag.
- Jacobs, G. (2002). Humanistics. Reflection and action in the transitional space of the political and the existential. In A. Halsema, & D. van Houten (Eds.) *Empowering humanity. State of the art in humanistics.*
- Moreno, J. L. (1951). *Sociometry, experimental method and the science of society.* NewYork: Beacon House.
- Norberg, M., Yström G. & Brunnberg, E. (2008). Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn. *Vi är en grupp fast två ändå*, rapport. Örebro universitet, 2008.
- Oliver, M. (1997). Emancipatory research: Realistic goal or impossible dream? In Barnes, C. & Mercer G. (Eds.), *Doing disability research* (Sid. 15-31). SAGE Publication (2006).
- Reason, P. & Bradbury, H. (2001). Participative Inquiry and Practice in *Handbook of action research.* Sage Publications.
- Salameh, Eva-Kristina. *Språkstörning i kombination med flerspråkighet.* Läsning nr 2, 4-13, utgiven av SCIRA (Swedish Council of the International Reading Association) 2006. Hämtad den 11 april 2011 från <http://www.sprakenshus-umas.se/?p63i123l2s0=>.
- Sarkadi, A. (Red.) Rapport: *Föräldrastöd i Sverige Idag – Vad, När och hur?*. Statens Folkhälsoinstitut, 2008.
- Serron-Martinez, S. (2007). Bilingüismo, interculturalidad y educación, las comunidades indígenas y sorda en Venezuela, una aproximación. *Opcion*. [online]. ago. 2007, vol.23, no.53 [citado 21 Mayo 2011], p.52-71. Disponible en la World Wide Web: http://www.scielo.org.ve/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1012-15872007000200005&lng=es&nrm=iso . ISSN 1012-1587.
- Shakespeare, T. (1996) Rules of engagement: Doing disability research. *Disability and Society* vol. 11, no. (2) (1996).
- Shonkoff, J & Philips, D. (Eds.) (2000). *From Neurons to Neighborhoods.* National Academy Press.
- Shonkoff, J. & Meisels, S. (Eds.) (2000). *Handbook of Early Childhood Intervention.* Cambridge University Press.

Smith, M. K. (2001). Kurt Lewin: groups, experiential learning and action research. *The encyclopedia of informal education*. Retrieved August 4, 2003 from <http://www.infed.org/thinkers/et-lewin:htm>

Solano L., 2006. *Kulturhindrad?* Kulturföreningen m.i.m. 2006.

Solano L. (Red.)(2009). *Dina frågor: en tillgång. Ett studiematerial om funktionsnedsättning och kulturell bakgrund*. Kulturföreningen m.i.m 2009.

Stignäss Borg, L. Rapport: Invandrarfamiljer i Habiliteringen. Handikappförvaltningen Västra Götalandsregionen. 2007.

Van Dijk, K. (1999). Tänk om hon inte hör dig. I Källstigen, G., & Setkic, M. (Red.), *Mötesplats: Sverige – funktionshinder och kulturmöte*(sid.163-167).

Webbsidor och dokument

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Utgivare: Vetenskapsrådet, 2002.ISBN:91-7307-008-4

Förordning (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar SFS nr: 1997:1158. Departement/myndighet: Utbildningsdepartementet. Utfärdad: 1997-12-11. Ändrad: t.o.m. SFS 2008:1264. Andra format: [text](#). Ändringsregister: [SFSR \(Lagrummet\)](#). Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.

Jungheim, L.(2011). Tecken som AKK- TAKK. Hämtad 15 april 2011, från <http://www.spsm.se/Rad-och-stod/Var-kompetens/Pedagogiska-strategier-och-forhallningssatt/Alternativ-och-kompletterande-kommunikation/vadarAKK/Manuell-AKK/Tecken-som-AKK/>

Risikförbundet DHB: <http://www.dhb.se/id=70>

Regeringskansliet, Utbildningsdepartementet. Dnr 2003:1347. Redovisning av regeringsuppdrag avseende utvärdering av teckenspråkutbildning för vissa föräldrar (TUFF).

SÖK (Södra Regionens Kommunikations Centrum): http://www.sokcentrum.se/index.php?page=4c22701cd0dd3&link_id=4c227082b980f&&lang_id=0

Teckenspråk och Teckenspråkiga - Slutbetänkande av utredningen Översyn av teckenspråkets ställning. Statens offentliga utredningar: SOU 2006:54. Stockholm, 2006.

Bilagor

Bilaga 1

Skolverkets fastställda ramkursplan för TUFF – utbildning.

Syftet och mål som beskrivs i den fastställda ramkursplanen beskrivs så här:

Utbildningen skall ge föräldrar till barn som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation med främst döva, hörselskadade eller dövblinda barn, kunskaper i att använda teckenspråk i den dagliga kommunikationen. Utbildningen utgår från föräldrarnas behov och önskemål och bygger på att föräldrarna har förkunskaper i teckenspråk, som motsvarar målen för landstingens introduktionsutbildning.

Mål att sträva mot

Utbildningsanordnaren skall i sin undervisning i teckenspråk sträva efter att föräldrarna

- utvecklar sina kunskaper i att kommunicera på teckenspråk så att de kan följa och stödja barnet i dess utveckling,*
- vågar och vill delta i dialog och utvecklar sin förmåga att berätta, beskriva och uttrycka sina åsikter på teckenspråk,*
- utvecklar sådana färdigheter att de kan kommunicera i grupp med döva, dövblinda och hörselskadade i vardagliga situationer,*
- får tilltro till sin förmåga att använda teckenspråk i alla de sammanhang där det behövs,*
- kommer till insikt om hur den egna inläringen av teckenspråk går till och utifrån denna kunskap självständigt arbetar med att utveckla sitt teckenspråk.*

Kurs: Teckenspråk för föräldrar - grundkurs (240 timmar om 60 minuter)

Mål att uppnå efter avslutad kurs

Föräldrarna skall

- förstå huvudinnehållet i vardagligt teckenspråk*
- kunna använda teckenspråk för att beskriva och berätta*
- kunna samtala med sitt barn om vardagliga ämnen samt ha viss förmåga att anpassa sitt språk efter situationen*
- kunna bokstavera och avläsa tydlig bokstavering*
- ha tilltro till den egna språkfärdigheten och våga använda teckenspråk i vardagliga situationer med döva, dövblinda eller hörselskadade.*

Bilaga 2

Kursplan för TUFF Nordiska FHSK, Kungälv (lokalplan)

Kurs 1;

Handalfabet
Siffror (grundtal, klocka, pengar)
Ägo och hjälpverb
Känslotecken
Motsatstecken
Tema (Hemmet, Känslor och släkt + frågesport + konversation)
Egen produktion/konversation
Handform
Vad är teckenspråk?

Kurs 3;

Repetition fr., kurs 2
Polysyntetiska tecken
Ja/Nej frågesats, Imperativsats, påståendesats.
Tema (skola, samhälle, kompisar + frågesport + konversation)
Egen produktion/konversation
Riktningböjningsverb
Handformer
Vem är jag?
Siffror (repetition)

Kurs 5;

Repetition fr., kurs 4
Hur fungerar saker och ting? Forts., från kurs 4.
Hur fungerar min kropp? Forts., från kurs 4.
Aktuella händelser
Översätta sagor (Brandkåren kommer, Ambulans kommer, osv.)
Tema (Väder, Högtider och Natur + frågesport + konversation)
DSB
Egen produktion/konversation
Spela spel
Genuina tecken
Color cards
Handformer
Polysyntetiska tecken

Kurs 2;

Repetition fr. kurs 1.
Egen produktion/konversation
Tema (mat, sjukdomar, trafik + frågesport + konversation)
Handalfabet
Siffror (rep., från kurs 1, våning, tal med kommatecken, placering)
Handformer

Kurs 4

Repetition fr., kurs 3.
Minimala teckenpar
Aktuella händelser
Lättare genuina tecken
Color Cards
Spela spel
Hur fungerar min kropp?
Hur fungerar saker och ting?
Tema (Fritid, Sport, Kropp & Hygigen + frågesport + konversation)
DSB
Egen produktion/konversation
Handformer
Polysyntetiska tecken

Kurs 6

Repetitioner från tidigare kurser
Tema (Städer & länder, Djur och Kläder, frågesport + konversation)
Aktuella händelser
DSB, Teckentorget, Perspektiv, Nyhetstecken, BYSS, Sagoträdet
Genuina tecken
Passivsats
Color Cards
Egen produktion/konversation
Polysyntetiska tecken

Kurs 7;

Repetition från tidigare kurser
Aktuella händelser
Egen produktion/konversation
Översätta nyhetsartiklar
Tema (Kultur, Yrke och Media/Teknik + frågesport + konversation)
Språklig strategi
Genuina tecken
DSB, Nyhetstecken, Teckentorget, BYSS, Perspektiv osv
Satstyper (topik, konditionalasats, relativ, FOF)
Morfologisk process
Spel

Kurs 9;

Repetition från tidigare kurser.
Aktuella händelser
Spel
Tema (valfritt)
Homonyma och Synonyma tecken
DSB, Perspektiv, Nyhetstecken, Teckentorget osv

Kurs 8;

Repetition från tidigare kurser
Aktuella händelser
Gränsmarkörer
Lokalisation
Svenska ord som har en annan betydelse i teckenspråk,
Idomatiska uttryck
Bildserier
Översätta från svenska till teckenspråk
Konversation
Egen produktion
Språklig strategi
Spel

Kurs 10;

Repetition från tidigare kurser
Vår Värld
Egen produktion
Avläsning
Museum

Bilaga 3

Kursplan för Tuff- utbildning hösten 2010

1. Introduktion

Vi får information om vad vi ska göra på kursen

Vi tecknar och lär känna varandra

Vi får en tid för att prata var och en med de som ordnar kursen

24 augusti Information om kursen.

31 augusti Vi tecknar och lär känna varandra.

(2 eller 3 september för att prata med någon av de ansvariga för kursen)

2. Teckenspråk i familjen

Vi lär oss tecken som vi ofta använder hemma.

Vi får besök av en person som också är förälder till ett barn som behöver teckenspråk.

Vi använder tecken och pratar om hur livet kan se ut med ett dövt barn.

7 september Teckenspråkslektion om vanliga tecken hemma.

14 september Vi förbereder frågor tillsammans till nästa gång.

21 september En förälder besöker oss och vi ställer våra frågor.

28 september Teckenspråkslektion om vilka tecken vi har lärt oss.

3. Teckenspråk i skolan

Vi lär oss tecken som man ofta använder i förskolan eller skolan.

Vi får besök av en rådgivare med kunskap om döva barn och av

en anställd som jobbar med elever som behöver teckenspråk.

Vi använder tecken och pratar om hur skolan ser ut i Sverige för döva barn.

5 oktober Teckenspråkslektion om vanliga tecken i skolan.

12 oktober Utvärdering av kursen i språkgrupper.

19 oktober Teckenspråkslektion om tecken i skolan

26 oktober Vi förbereder frågor tillsammans till nästa gång.

9 november Personal och rådgivare med kunskap om skolan besöker oss och vi ställer våra frågor.

4. Avslutning

Vi repeterar tecken som vi lärt under kursen.

Vi utvärderar kursen och får prata en och en med de som ordnar kursen.

Vi tecknar och har en avslutningsfest tillsammans.

16 november Vi repeterar tecken som vi lärt oss under kursen

18- 19 november (Ingen kurs men du får en tid 18 eller 19 för att prata med en kursansvarig)

23 november Avslutningsfest.

Bilaga 4

Frågor till deltagare i TUFF utbildningen hos m.i.m hösten 2010

Mamma _____ antal år i Sverige _____ Grupp under tuff hos mim:
Pappa _____ Barnets ålder _____ Tuff på Nordiska, antal veckor:

Modersmål _____

Intervjuguide

Följande frågor ställs till alla deltagare både i början och slutet av utbildningen:

- a. Du har en annan kulturell bakgrund än svenskarna. Med det menar jag först och främst att du har ett annat modersmål och har behövt lära dig om det svenska samhällets lagar, värderingar och koder. Jag menar också att du har egna erfarenheter, tankar och känslor om att ha ett barn med handikapp som är påverkade av landet som du växte upp i. Vad tycker du är viktigt att tänka på när man gör en teckenspråksutbildning för föräldrar som har en annan kulturell bakgrund än svenskarna?
- b. Har du gått på en teckenspråk kurs där man har tänkt på det du just har sagt?
- c. Kan du använda ditt modersmål när du använder tecken?
- d. I vilka situationer hade det varit viktigt för dig att kunna kommunicera bättre med ditt barn?
- e. Hur många tecken tror du att du använder med ditt barn? I vilka situationer använder du tecknen?
- f. Vilka andra i din närhet använder tecken? finns det människor som inte använder tecken som du önskade gjorde det?
- g. För barn som är hörande men har problem med att prata eller förstå det talade ordet används bl. a. bilder på olika sätt för att underlätta kommunikationen med omgivningen. Skulle du vilja lära dig att använda bilder för att stödja kommunikationen med ditt barn?
- h. Har du valt bort ditt modersmål för att kunna använda teckenspråk?

Enkätfrågor

Hej! De här frågorna vill vi att du ska svara på för att hjälpa oss som gör utbildningen att veta vad som är viktigt för dig som förälder att ha med i teckenspråksutbildningen. Kryssa för vad som stämmer med dig.

Läs igenom alla punkter under varje rubrik innan du kryssar.

Utbildning

Grundskolan _____ Gymnasiet _____ Universitet _____
Yrke _____

Sysselsättning nu

Arbetar _____ Studerar, vad? _____ Söker arbete _____
Annat _____

Stöd till familjen

Vår familj har någon vi kan prata med om vårt barns funktionsnedsättning när vi behöver det:

Nästan aldrig _____ Ibland _____ Ofta _____

I vår familj vet vi vilket stöd vi kan få i Sverige på grund av att vårt barn har en funktionsnedsättning

Nästan aldrig _____ Ibland _____ Ofta _____

I vår familj får vi stöd från samhället för att klara av vårt barns funktionsnedsättning

Nästan aldrig _____ Ibland _____ Ofta _____

Om kursen

Allmänna aspekter

För att komma på teckenspråkkurs, hur viktigt är det för dig att:

- Utbildningen ges i samma kommun som den du bor i

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Ha ordnat barnpassning för syskonen

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Lära dig mycket teckenspråk

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Lära dig teckenspråk snabbt

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Att ha bestämda dagar och tider

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Träffa och prata med andra föräldrar som är i liknande situation

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Att i gruppen kunna prata om hur det är att ha ett barn som behöver teckenspråk

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Diskutera vad som kan göras för att personer som är viktiga för din familj ska lära sig teckenspråk

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Att inte förlora arbetsinkomst eller annan inkomst på grund av att du deltar i kursen

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

Sociokulturella aspekter.

För att komma på teckenspråkskurs, hur viktigt är det för dig att:

- Få viktig information på ditt modersmål

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Ha möjlighet att använda tolk under kursen för att fråga eller få information

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Ha möjlighet att använda tolk under kursen för att lära dig teckenspråket på ditt modersmål.

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Få prata om hur du kan göra för att teckna och använda modersmålet

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Få veta om hur skola och utbildning för döva fungerar

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Få prata om hur livet i familjen kan vara när man har ett barn som är döv.

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Få prata om hur sjukvården fungerar för barn som är döva.

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__
- Få prata om vad som finns att göra för barn som är döva på fritiden (dvs. när de inte är i skolan)

Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

Behov av teckenspråk

Hur viktigt är teckenspråket för ditt barn när han/hon:

- Sitter och pratar med dig
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Hälsar på någon eller går på fest
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Leker med andra barn eller syskonen
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Ska åka till skolan eller annan aktivitet på dagarna
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Lyssnar på en saga, berättelse eller händelse
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Hjälper till i hemmet
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Sitter tillsammans med andra i familjen och äter
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Ska gå och lägga sig
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Ni ska gå ut och göra någon aktivitet som handla, hälsa på någon, gå till lekplatsen.
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

- Han/hon ska gå ut och göra något på egen hand.
Väldigt viktigt__   Viktigt__   Mindre viktigt__   Spelar
ingen roll__

Bilaga 6

Utvärdering av höstens satsning - samarbete Nordiska fhsK - MIM inom projektet TAKK för språket.

A. Om modersmålsstödet under "Tuff-kursen" hos MIM under hösten 2010.

1. Vad har varit bra/mindre bra med att ha ledare för att få stöd på modersmålet?

2. Hur viktigt har det varit för dig att det har funnits med ledare som översatt teckenspråksundervisningen till ditt modersmål? (Sätt ett kryss på linjen och tänkt på att 0% betyder inte viktigt och 100 % mycket viktigt)

---

0 % 100%

inte viktigt mycket viktigt

3. Hur viktigt har det varit för dig att det har funnits med ledare som översatt till ditt modersmål då vi haft samtal och information? (Sätt ett kryss på linjen och tänkt på att 0% betyder inte viktigt och 100 % mycket viktigt)

---

0 % 100%

inte viktigt mycket viktigt

4. Använder du ditt modersmål hemma tillsammans med ditt barn som behöver teckenspråk?

Ja

Nej

Om ja, hur gör du?

Om nej, varför gör du inte det?

B. Om information och diskussion.

5a Under kursen har vi pratat och fått information om: *Möjlighet till skola, utbildning, arbete och fritid*. Detta tycker jag var:

Bra

Mindre bra

Varför?

5b Under kursen har vi pratat och fått information om: *Hur det är att ha ett barn/ungdom som är döv/hörselskadat*. Detta tycker jag var:

Bra

Mindre bra

Varför?

5c Under kursen har vi pratat och fått information om: *Hur det är att använda det svenska teckenspråket med sitt barn och prata sitt modersmål hemma*. Detta tycker jag var:

Bra

Mindre bra

Varför?

5d Under kursen har vi pratat och fått information om: *Varandras erfarenheter och personliga behov (när gästerna har kommit eller med kursledarna)*

Detta tycker jag var:

Bra

Mindre bra

Varför?

C. Om teckenspråksundervisning

6. När du tänker på teckenspråksundervisningen du fått under kursen, var på linjen hamnar ditt kryss?

Dåligt

Bra

7. Vad tycker du har varit bra/mindre bra med teckenspråksundervisningen?

8. Vad tycker du om gruppindelningen med en nybörjargrupp och en fortsättningsgrupp?

Bra

Mindre bra

Varför?

9. Vad tycker du om kursmaterialet?

Bra

Mindre bra

Varför?

D. Om kursens form och organisation

10. Vad tycker du är viktigt att tänka på när man gör en teckenspråksutbildning för föräldrar som har ett annat modersmål och har vuxit upp i ett annat land än Sverige?

11. Kursen har varit i Göteborg på tisdagar kl. 9-12 och anordnades av Nordiska folkhögskolan och MIM. Vad tycker du om det?

12. Hur skulle du vilja att kursen du går på såg ut? (t ex om du fick bestämma antal gånger, antal timmar, plats, innehåll m.m.)

13. Kunde du som deltagare ha bidragit med något mer under kursen?

14. Något annat viktigt om kursen som du vill skriva?

Tack för att Du svarat!

Det hjälper oss i vårt arbete!